

Лондан — Мінск: “Сямейны партрэт”

Сёння ў сталіцы адкрываецца выстава “Эмі Уайнхаус. Сямейны партрэт”, галоўнай цікавосткай якой сталі не столькі экспанаты, колькі навіна, што продкі артысткі — родам з нашай краіны. Каралева блюзу, соўлу і джазу, фэшн-ікона, уладальніца ўнікальнага голасу — так пра Эмі Уайнхаус кажуць часцей за ўсё. Выстава ж распавядае пра таленавітую дзяўчынку, якой яе ведалі блізкія людзі. Створаны ў 2013 годзе ў Яўрэйскім музеі Лондана, праект ужо быў паказаны ў Амстэрдаме, Вене, Мельбурне, Тэль-Авіве ды на іншых замежных пляцоўках. Мінск — адзіны на ўсёй прасторы СНД і ўвогуле апошні горад свету, які прымае гэтую выставу ў сябе. Днямі Мастацкую галерэю Міхаіла Савіцкага асабіста наведала сям’я Уайнхаус, што ўпершыню апынулася ў Беларусі, а “К” даведлася, чаму ж яна даўно марыла прыехаць сюды.

Вераніка МОЛАКАВА /
 Фота прадастаўлены
 арганізатарамі выставы

Выстава не апісвае гісторыю жыцця ці музычнага поспеху легендарнай спявачкі, але распавядае пра яе праз асабістыя і дарагія ёй самой рэчы. Яшчэ задоўга да смерці артысткі, загінулаў восем гадоў таму, у яе брата Алекса была задума напісаць кнігу пра іх сям’ю. Гэтага так і не адбылося, але з цягам часу дзякуючы Яўрэйскаму музею Лондана гісторыя ўсё ж прагучала і вельмі зацікавіла людзей па ўсім свеце. Сёння яна гучыць у нас.

— Я ўбачыў твая ж вуліцы, па якіх калісьці гуляў мой прапрадзед, а сёння гуляем мы. З таго часу нічога не захавалася, але штосьці можна захаваць і ў сваёй галаве, — разважаў на адкрыцці выставы Алекс Уайнхаус, які ўпершыню прыехаў у Мінск разам з жонкай Рывай і маленькім сынам Косма. — Беларусь аказала велізарны ўплыў на свет, вы самі гэтага нават не ўяўляеце. Калі мы раслі, нам з Эмі казалі, што мы родам з Расіі, але цяпер мы ведаем, што наша сям’я родам з Мінска. І заўжды будзем памятаць, дзе нашы карані.

— Мы з’яўляемся сведкамі вяртання ў Беларусь культурнай сушветнай спадчыны, — адзначыў на адкрыцці выставы намеснік міністра культуры краіны Сяргей Шарамеў.

Заканчэнне — на старонцы 15.

Фота Марка ОКА, Camera Press London.

Соцыум

ЯКІМ БУДЗЕ ПРАЦЯГ

Днямі адбылася сустрэча валанцёраў і адмыслоўцаў, якія выступаюць за захаванне гістарычнага ландшафту Вайсковых могілак. “К” таксама далучылася да размовы пра далейшы лёс некропаля.

ст. 5

“Песнярам — 50”

“ДЛЯ МЯНЕ
 “ПЕСНЯРЫ”
 СКОНЧИЛИСЯ
 У 1979-М”

“К” працягвае знаёмства з удзельнікамі легендарнага ансамбля розных часоў. Сённяшні госць — Аляксандр Кацікаў.

ст. 6

Тэма

БАЦЬКІ
 ЧЫТАЮЦЬ —
 ЧЫТАЮЦЬ ДЗЕЦІ?

На старонках “К” пра праблемы чытання малодшых школьнікаў і старшакласнікаў разважае бібліятэкар.

ст. 12

Наша краіна ўжо 16 гадоў удзельнічае ў Міжнародным конкурсе дзяржаў СНД “Мастацтва кнігі” і за гэты час яшчэ ніводнага разу не абыходзілася без узнагародаў. Больш за тое, Беларусь упэўнена займае першае месца па колькасці дыпламаў у гэтым кніжным спаборніцтве — 151 за ўсю гісторыю. Сёлета ж у нашым кніжным невадзе проста фантастычны ўлоў! Як паведамлілі надоечы журналістам на прэс-канферэнцыі ў сталічным Доме прэсы, на XVI Міжнародным конкурсе СНД “Мастацтва кнігі”, які ладзіўся 30 — 31 мая ў Баку, нашыя кнігі атрымалі 20 узнагарод, сярод якіх і ўжо дзевятае па ліку Гран-пры.

Мікола ЧЭМЕР /
Фота аўтара

Канкурэнцыя, між іншым, была больш чым сур’ёзная. Па словах начальніка ўпраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Алены Паўлавай, у конкурсе сёлета ўдзельнічалі больш за 80 выданняў з Азербайджана, Беларусі, Казахстана, Кыргызстана, Расіі, Таджыкістана і Туркменістана. Няцяжка падлічыць сёлетні каэфіцыент паспяховасці беларускай кніжнай прадукцыі — фактычна кожная чацвёртая ўзнагарода XVI Міжнароднага конкурсу СНД “Мастацтва кнігі” дасталася менавіта нашым выданням! Калі быць дакладным, то ў нас Гран-пры (персанальная энцыклапедыя “Янка Купала” ў трох тамах выдавецтва “Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі”), восем першых месцаў, два другія і дзевяць спецыяльных дыпламаў, у тым ліку, мабыць, самы каштоўны з

іх — дыплом “Жамчужына культурнай спадчыны”, які атрымала выданне ў трох кнігах “Першы буквар. Факсімільнае ўзнаўленне”.

Папраўдзе, прэс-канферэнцыя з нагоды трыумфу нашых выданняў на XVI Міжнародным конкурсе СНД “Мастацтва кнігі” больш нагадвала не справаздачу, а круглы стол, многія ўдзельнікі якога спрабавалі аналізаваць сітуацыю поспеху ды ўздзяма надзённыя пытанні. Прыкладам, дырэктар выдавецтва “Мастацкая літаратура” Аляксей Бадак адной з галоўных прычын паспяховасці беларускай кнігі на міжнародных кніжных конкурсах назваў тое, што ў нас захавалася школа прафесійнага афармлення, дызайну і мастацтва кнігавыдання. Кнігі “Мастацкая літаратура” ўзялі на конкурс у Баку дзве ўзнагароды: “Гімн святлу” Ай Цына — дыплом 1 ступені ў намінацыі “Артыкніга” і “Чарадзейны прысцянак” — спецыяльны дыплом у намінацыі “Мастацтва ілюстрацыі”.

Гран-пры ў Баку для “Янкі Купалы”

— Сёння, калі прыходзіш у кнігарню, ты бачыш вельмі шмат кніг, у тым ліку выдадзеныя вялікімі тыражамі, але яны аднадзённыя. Вось трэба чытаць жаночы раман — і яны выдаюцца, чытаюцца і забываюцца. Такое ж забыццё чакае і мастацкае афармленне гэтых кніг — кідкае, разлічанае на масавага чытача, але часта абсалютна безгустоўнае. Што ж да беларускай кнігі, то гэта ў першую чаргу прафесійнае афармленне. З аднаго боку, традыцыя, якую важна захоўваць, а з другога — ужо XXI стагоддзі са сваімі новымі тэндэнцамі ў кніжным дызайне, — адзначаў Аляксей Бадак.

Генеральны дырэктар РУП “Белпошта” Уладзімір Матусевіч (кніга “Паштовыя маркі Рэспублікі Беларусь 2017” атрымала дыплом 1 ступені ў намінацыі “Адрукавана ў Садружнасці”) заўважыў, што паштовая марка сёння перастала быць толькі сродкам перадачы інфармацыі. Цяпер яна мае і не менш важную функцыю адмысловага пасланніка нацыянальнай культуры і гістарычнай спадчыны, расказваючы пра іх усяму свету. Ва ўнісон з гэтымі развагамі прагучаў выступ старшыні Беларускага фонду культуры

Начальнік ўпраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Алена Паўлава ўручае дыплом-падзяку дырэктару выдавецтва “Мастацкая літаратура” Алясцю Бадаку.

Тадэвуша Стружэцкага, які падкрэсліў, што выдавецкая справа ўжо многія гады з’яўляецца адным з адметных брэндаў Беларусі і, безумоўна, гэта вельмі важна для прэзентацыі нашай краіны ў міжнароднай супольнасці.

Сярод кніг-пераможцаў Тадэвуш Іванавіч асабліва адзначыў выданне “Арганы Беларусі” “Беларускай энцыклапедыі імя Петруся Броўкі” (дыплом 1 ступені ў намінацыі “Дыялог культур”), якое імгненна развілося і ўжо стала рарытэтам. “Арганізатары і журы конкурсу “Мастацтва кнігі” невыпадкова выяўляюць павы-

шаную цікавасць да кніг, прысвечаных гісторыка-культурнай спадчыны, бо менавіта яна найбольш дакладна характарызуе нацыянальную ідэнтычнасць кожнай краіны. У выпадку ж з кнігай “Арганы Беларусі” нам адкрыўся зусім невядомы пласт нашай культуры. Для мяне як аднаго з ініцыятараў гэтага праекта было вельмі важна прыцягнуць увагу спецыялістаў, Беларускага Касцёла і грамадства ў цэлым да гэтай праблемы, каб рэалізаваць у будучым праграму адраджэння старадаўніх арганаў Беларусі. Бо, па-першае, самі арганы з’яўляюцца аб’екта-

мі гісторыка-культурнай спадчыны і многія з іх могуць быць уключаны ў адпаведны рэспубліканскі Спіс, а па-другое, у сувязі з адраджэннем арганаў можна гаварыць і пра фарміраванне сеткі выдатных канцэртных залаў у перспектыве — дзеля папулярызавання класічнай музыкі”, — расправяў старшыня Беларускага фонду культуры.

Сярод іншых дыпламаных кніг хацелася б адзначыць такія выданні, як “План Тадэвуша. Адам Міцкевіч” выдавецтва “Беларусь” (дыплом 1 ступені ў намінацыі “Мастацтва ілюстрацыі”), афармленае народным мастаком Беларусі Васілём Шаранговічам), “Вялікі гістарычны атлас Беларусі” ў 4 тамах РУП “Белкартаграфія” Дзяржаўнага камітэта па маёмасці Рэспублікі Беларусь (спецыяльны дыплом у намінацыі “Мая краіна”), серыю кніжак, прысвечаных трагедыі і гераізму беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны, выдавецтва “Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі” (дыплом 1 ступені ў намінацыі “Перамога”).

Кнігі-пераможцы XVI Міжнароднага конкурсу СНД “Мастацтва кнігі” будучы шырока прадстаўлены ў рамках Дня беларускага пісьменства ў Слоніме ў верасні, а некаторыя з іх — ужо сёння, 15 чэрвеня, на фестывалі “Кніжныя сустрэчы ў Мірскім замку”.

Шмат абліччаў аднаго краю

У рамках Міжнароднага фестывалю мастацтваў “Арт-Мінск” і Культурнай праграмы да II Еўрапейскіх гульні выстава “Наш край любімы — Беларусь” адкрывае ў Нацыянальным гістарычным музеі. Там прадстаўлены творы асоб, чыя аўтарытэт як творцаў падаецца знаўцам мастацтва непахісным. З разнапланавых твораў атрымалася гарманічная экспазіцыя, якая распавядае пра шматлікія вобразы нашага краю.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ / Фота аўтара

Гэта і ўзноўленыя Тармаі Васюк архаічныя (і пры гэтым такія “хайтэкаўскія”) формы даўняй керамікі; і старажытныя артэфакты ў графічнай версіі Рыгора Сітніцы — як сведчанне 1000-гадо-

вай гісторыі беларускай дзяржаўнасці; роздум пра адвечныя каштоўнасці жыцця на палатне Леаніда Шчамялёва і пра месца рэлігіі і духоўнасці ў жыцці сучаснага чалавека — у жывальністым творах Уладзіміра Тоўсціка. Цудоўна дапасуюцца вытанчанае твораў Алы Непалчывіч і абстрактныя металічныя пано Мікалая Кузьміча; габелены Наталлі Сухаркавай, прысвечаныя зорнаму небу, і містыка беларускай зямлі на графічных аркушах Уладзіміра Васюка. Цэх скульптараў

Уладзімір Слабодчыкаў. Ягоная блізка да абстрактнай жывапісавыя мае рысы пазачасавасці, але ў ёй выразна выяўлена сучасная эстэтыка. А разам з творамі сучасных мастакоў на выставе прадстаўлены і музейныя артэфакты, якія ў кантэксце экспазіцыі набываюць сімвалічны сэнс — бы рэха мінуўшчыны.

Дарэчы, знаходзіцца Нацыянальны гістарычны музей непадалёку ад галоўнай арэны Гульніаў.

Яднанне музыкі і спорту

З заключнага канцэрта сезона Дзяржаўнага сімфанічнага акадэмічнага аркестра Рэспублікі Беларусь 12 чэрвеня ў Белдзяржфілармоніі пачалася адмысловая праграма, падрыхтаваная да II Еўрапейскіх гульніаў, што распачнуцца ў Мінску ўжо на наступным тыдні.

Дырэктар установы Юрый Гільдзюк падчас прэс-канферэнцыі, якая папярэднічала гэтай праграме, адзначыў: для філармоніі вельмі важна, што іх канцэрты ўключаны ў культурную праграму II Еўрапейскіх гульніаў, бо гэта дазваляе прадэманстраваць нашу краіну турыстам не толькі са спартыўнага боку.

Адной з найбольш значных падзей, прымеркаваных і да закрыцця сезона філармоніі, і да II Еўрапейскіх гульніаў,

з’яўляецца “Вялікі фартэпійны марафон” 22 чэрвеня. Арцём Шаптыка, адзін з арганізатараў, распавёў, што ідэя сабраць лепшых піяністаў Беларусі, каб яны на працягу 12 гадзін (з 10.00 да 22.00) радавалі слухачоў шэдэўрамі класічнай музыкі, з’явілася некалькі гадоў таму. Тады сам спадар Шаптыка ўдзельнічаў у падобным марафоне ў Іспаніі. У дзень марафону ў філармоніі можна будзе не толькі паслухаць цудоўную музыку, але і выканаць яе самастойна — для ўсіх ахвотных паставяць свабоднае піяніна.

23 чэрвеня таксама адбудзецца канцэрт “Мясцянае святло”, у якім аб’яднаюцца музыка, танец і мастацкае слова. Выступленні артыстаў будучы суправаджацца відэапраекцыямі.

Цімур ВІЧУЖАНН

Газета КУЛЬТУРА ШТОТЫДНІВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТІЧНАЯ, ДЛІА ДАСГУХУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) ВІДАВЕЦА З КАСТРЫЧНІКА 1991 ГОДА. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — Ілья Васілеўскі СВРРІН; **намеснік галоўнага рэдактара** — Вераніка МОЛАКАВА; **адказны саркатар** — Юрый КАРПЕНКА; **рэдактары аддзелаў**: Надзея БУНЦІВІЧ, Яўген РАПІН; **агладальнікі рэдакцыі**: Дар’я АМЯЛЬКО-ВІЧ, Мікола ГІЛІВІЧ, Надзея КУДРЭЙКА, Настася ПАНКРАТАВА, Антон РУДАК, Юрый ЧАРНІКЕВІЧ; **спецыяльны карэспанданты**: Пётр ВАСІЛЕЎСКІ, Алег КІМІДУА; **фотакарэспанданты** — Сяргей ЖДАНОВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД; **карэктар** — Таціяна ПАШЭНКА.

Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыя-выдавецкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.

Дырэктар — СЛАБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРЮШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41.

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35. **Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, понаскоў імя і імя па бацьку, паштарныя звесткі (імянар паштарт, дату выдання, кім і калі выдадзены паштарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.** Аўтарскія рупакі не рэдакцыяна і не вяртаюцца. Меракванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. **Матэрыял на правах рэкламы.**

© “Культура”, 2019. Наклад 3436 нумары 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падпісанне ў друку 14.06.2019 у 19.00. Замова 1927.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Віншуем!

17 чэрвеня ў Беларускім дзяржаўным акадэмічным музычным тэатры адбудзецца юбілейны творчы вечар Юрыя Іванова — вядомага фатографа, лаўрэата прэміі Саюза журналістаў Беларусі, уладальніка прэміі “Залатая літара” ў намінацыі “Найлепшы фотакарэспандэнт”.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Пра Юрыя Сяргеевіча Іванова можна расказаць доўга. Але лепш за ўсё пра фотамайстра раскажуць ягоныя работы: здымкі, якія ён рабіў у якасці фотакарэспандэнта розных беларускіх агенстваў навінаў і выдавецтваў, а пазней — і ў якасці загадчыка аддзела фотайлюстрацый нашай газеты.

Згадаю толькі адно фота, якое ў свой час выклікала ў мяне (ды і не толькі ў мяне) спраўданае захапленне, пад назвай “Лятучка”. На здымку, зробленым у адным з цэхаў Мінскага тонкасуконнага камбіната, паказана “лятучка”: абмеркаванне вытворчых пытанняў швачак-матарыстак з кіраўнікамі прадпрыемства. Здымак, створаны ў 1987 годзе ў рамках міжнароднай акцыі “Адзін дзень з жыцця Савецкага Саюза”, прынес аўтару прэстыжную прэмію World Press Photo ў Гаазе і сусветнае прызнанне. А ў 1990 годзе на конкурсе, арганізаваным выдавецтвам Time-Life, гэтак жа фота прызналі “Найлепшай фатаграфіяй свету за дзевяць гадоў (1980—1990)”.

І “Лятучку”, і дзясяткі іншых здымкаў славацкага фатографа можна пабачыць на выставе “Гэта мы” ў фале Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра таксама 17 чэрвеня. Як, дарчы, і некаторых герояў фотаздым-

“Лятучка”.

Фота на дарозе жыцця

“Юлія Ганчура з вёскі Чудзяны”.

каў Юрыя Іванова — ужо, што называецца, жыццём, бо на яго творчым вечары будуць выступаць многія знакамітыя артысты і вядомыя творчыя калектывы Беларусі. Гэта, напрыклад, Нацыянальны акадэмічны народны хор імя Генадзя Цітовіча пад кіраўніцтвам Міхаіла Дрынеўскага, Прэзідэнцкі аркестр Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам Віктара Бабарыкіна, ансамбль народнай музыкі “Бяседа” пад кіраўніцтвам Леаніда Захлеўнага, Анатоль Кашапарай, Леанід Бартеквіч, Анатоль Ярмоленка, калектывы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і

“БЕЛАЗ 100 к.с. і белы конь”.

мастацтваў, а таксама шэраг іншых ансамбляў і выканаўцаў.

Да слова, на творчым вечары прагучыць песня “Дарога”, словы да якой напісаў сам Юрый Іванов. Аўтар музыкі да песні — знакаміты стваральнік ансамбля “Песняры” Уладзімір Мулявін. “Дарога” ўпершыню прагучыць у выкананні народнага артыста Беларусі Анатоля Ярмоленкі.

Але і гэта, натуральна, не ўсё. Як расказаў “К” сам юбіляр, дзямі з друку выйшла яго кніга “Гэта мы”. Выданне, што з’явілася на свет дзякуючы падтрымцы рэктара БДУКІМ Аліны Корбут, змяшчае на сваіх старонках успаміны фо-

тамайстра пра яго жыццё, пра сустрэчы са знакамітымі людзьмі не толькі Беларусі, а таксама блізкага і далёкага замежжа ды многае іншае. Чытанне мемуараў юбіляра, якому 17 чэрвеня споўніцца 80 гадоў, выкліка цікавасць у любога чытача — як сталага, так і маладога веку. І гэта невыпадкова, бо і сам Юрый Іванов — чалавек заўсёды малады душой і сэрцам, а таксама заўсёды цікавы і прагны да жыцця ў любых яго колерах і праявах.

Усе “культураўцы” жадаюць яму быць маладым яшчэ як мінімум 80 наступных гадоў і ад усёй душы віншуюць Майстра з яго днём нараджэння!

К

Яна МАРМЫШ:

“Я люблю песні з глыбокім зместам”

У мінулыя выхадныя завяршыўся XIX Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі “Маладзечна — 2019”, галоўнай падзеяй якога традыцыйна становіцца конкурс маладых выканаўцаў. Сёлета ў ім перамагла Яна Мармыш — 18-гадовая навучэнка Мінскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў, якая стала найлепшай сярод канкурсантаў, што прадставілі ўсе вобласці Беларусі, і акрамя дыплама і грашовага прызга яна атрымала Гран-пры імя Уладзіміра Мулявіна — “Крыштальную гітару”.

Надзея КУДРЭЙКА

— Шчырыя віншаванні з перамогай! Думаю, цяпер Маладзечна стане для вас асаблівым горадам...

— Несумненна. Мне ўвогуле Маладзечна падабаецца сваёй атмасферай, утульнасцю. Тут жывуць добразвычлівыя людзі. Для мяне гэта горад фестываляў, бо раней я прымала ўдзел у дзіцячым конкурсе “Маладзічок”, дзе стала лаўрэатам другой ступені. Летась удзельнічала ў алборы на дарослы конкурс, але не трапіла нават у тройку лепшых ад Мінскай вобласці. А сёлета ў мяне — Гран-пры!

— Які момант на фестывалі падаўся асаблівым?

— Мне ўсё здавалася асаблівым. Радасць ад сустрэчы з новым, адчування ўдзелу ў свяце. І ад таго, што я спяваю з такім вялікім аркестрам, — а калі за твай спінай такая моц, калі аркестранты і дырыжор дапамагаюць табе энергетычна, перадаюць

свае эмоцыі, гэта абсалютна іншы ўражанні, іншае напавненне песні і слухаў. А скончыўся гэты дзень для мяне ўвогуле фантастычна, бо, калі ўсе канкурсанты выйшлі на сцэну на гала-канцэрце ў амфітэатры, ніхто з нас не ведаў вынікаў — усё было сюрпрызам. Я старалася трымацца годна, калі абвясцілі, што Гран-пры мой, але ўнутры быў проста ўраган эмоцый.

— Ці была ў конкурсе жорсткая канкурэнтная барацьба?

— У канкурсантаў паміж сабой склаліся вельмі добрыя тасункі, і я шчыра думаю, што кожны быў варты перамогі. З многімі мы былі знаёмыя раней, разам выступалі на іншых конкурсах і фестывалях. Напрыклад, з Дар’яй Часлаўскай, што заняла першае месца, а таксама з лаўрэатам трэцяй ступені Уладам Сазонавым — ён неверагодна таленавіты чалавек, мы з ім вучымся разам у каледжы. Канкурэнтныя, канешне, была, але ўсё па-сяброўску.

Заканчэнне — на старонцы 7.

Здзіўленне атмасферай

VII Міжнародны фестываль нямога кіно і сучаснай музыкі “Кінемато”, што распачаўся 13 чэрвеня і прадоўжыцца па 11 ліпеня ў некалькіх гарадах Беларусі, сёлета абяцае самую насычаную праграму пад адкрытым небам. Ужо сёння ўвечары на Летняй сцэне магілёўскага Музея імя Вітольда Бялыніцкага-Бірулі праект святкуе 130-годдзе Чарлі Чапліна. У праграме — кароткаметражныя стужкі вялікага “бадзягі”, а таксама музыка ды лекцыя аб нямым кінематографіе і лепшых фільмах яго эпохі.

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

Такім чынам, “Кінемато” за наступны месяц пабывае ў Мінску, Магілёве і Гродне. На адкрыццё фестываля 13 чэрвеня ў сталічным Мемарыяльным музеі-майстэрні Заіра Азгура прагучала музыка чаты-

рох кампазітараў — Максіма Круглага, Вікторыі Спарыш, Вольгі Падгайскай ды Алены Гуцінай, напісаная для чатырох кароткаметражных фільмаў. Ды наперадзе нас чакае твор Аляксандры Дашчовай з Германіі — кампазітарка стварае музыку да карціны “Ад світанку да поўначы” Карлхайнца Марціна. Аляксандра Хмялеўская

з Польшчы пераасэнсоўвае ў музычным ключы ўнікальную “Горную котку” Эрнста Любіча. Наталля Котава і Валерыі Баравікоў, слынны беларускі фартэпіяны дуэт, прадэманструюць сваё майстэрства імправізацыі на “Кінааператары” Эдварда Сэдзвіка і Бастэра Кітана. А твор Вольгі Падгайскай да дзіцячай стужкі “Прыгоды паўрубля” Акселя Лундзіна прагучыць не толькі ў выкананні калектыву Five Storey Ensemble (галоўных выканаўцаў фесту), але і хору дзіцячай музычнай школы №3 імя Фрэдэрыка Шапэна “Усмешка” (кіраўнік Настасся Бяспятава). У праграме возьме ўдзел і квінтэт медных духавых інструментаў Amadis Brass.

Арганізатары фестываля “Кінемато” — праект Cinemascore.by, Асацыяцыя маладых беларускіх кампазітараў ды Мемарыяльны музей-майстэрня Заіра Азгура — па-ранейшаму трымаюцца прынятай крэды: здзіўляць публіку разнастайным

кіно, музыкай і непараўнальнай атмасферай.

Паказ праграмы фестываля ў Гродне адбудзецца 5—7 ліпеня ва ўнутраным дворыку Гродзенскага дзяржаўнага музея гісторыі рэлігіі.

К

Беларусь багатая на архітэктурныя помнікі. Бадай у кожным кутку краіны ёсць будынкі, далейшы лёс якіх можа хваляваць неабыхавых аматараў гісторыі і патрыётаў сваіх мясцін. А жаль, у грамадстве часта ўвагу на такія будынкі звяртаюць, толькі калі ім пачынае пагражаць разбуранне — і тут раптам высвятляецца, што яны не маюць статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці, а значыць, абараніць іх ад знікнення даволі складана. Але ці ўсе аб'екты могуць прэтэндаваць на атрыманне такога статусу, як правільна гэта зрабіць і з чьёй дапамогай? Пра гэта «К» пагутарыла з прадстаўніцай моладзевага грамадскага аб'яднання «Гісторыка» Таццянай ПЯТРОВАЙ і занатавала яе парады.

Кошт і каштоўнасць статусу

Антон РУДАК

Што такое статус гісторыка-культурнай каштоўнасці і якія перавагі ён дае аб'екту спадчыны?

Далёка не кожны архітэктурны аб'ект можа прэтэндаваць на атрыманне статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці — для гэтага ён мусіць адпавядаць пэўным крытэрыям, пра якія згадаем ніжэй. Будынкі, што не маюць статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці, падпарадкоўваюцца агульнаму заканадаўству аб архітэктурнай дзейнасці — а значыць, іх магчыма зруйнаваць, перабудаваць, неяк змяніць іх выгляд. Тым жа помнікі, якія маюць статус каштоўнасці, бярэ пад ахову дзяржава. Для іх таксама могуць быць вызначаны зоны аховы, што забяспечваюць лепшае захаванне будынкаў і ўспрыманне іх адметнасцяў.

Хто можа падаць прапанову аб наданні статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці?

Паводле Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб культуры, падаваць прапанову могуць дзяржаўныя навуковыя арганізацыі, іншыя юрыдычныя асобы, а таксама грамадзяне, у тым ліку індывідуальныя прадпрыемальнікі, якія прафесійна вывучылі культурную каштоўнасць і ёй можа быць нададзены такі статус. То-бок ініцыятарам прапановы можа быць любая асоба альбо грамадская арганізацыя, чыя прафесійная дзейнасць звязаная з гісторыяй, архітэктурай, мастацтвам і гэтак далей. Але і тыя грамадзяне, якія не звязаныя па родзе дзейнасці з гэтымі галінамі, могуць звярнуцца да адпаведных спецыялістаў — архітэктараў, гісторыкаў, музейшчыкаў, — каб яны выступілі пасярэднікамі паміж грамадзянінам

і органам улады, у якія падаецца прапанова.

Пры падрыхтоўцы прапановы аб наданні статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці трэба кіравацца артыкуламі 90—93 Кодэкса аб культуры Рэспублікі Беларусь, што рэгламентуюць парадак унясення прапановы, фіксацыю, апрацоўку і навуковую ацэнку культурных каштоўнасцяў, а таксама крытэрыі надання статусу каштоўнасці.

Як вызначыць, што можа з'яўляцца каштоўнасцю, а што — не?

Каб вызначыць, ці можа аб'ект прэтэндаваць на статус, таксама варта звярнуцца да Канвенцыі аб ахове сусветнай культурнай і прыроднай спадчыны (артыкулы 1—5), Міжнароднай хартыі па кансервацыі і рэстаўрацыі помнікаў і славутых мясцін (артыкулы 1, 11 і 14), Прынцыпаў Валеты па захаванні і кіраванні гісторычнымі гарадамі і ўрбанізаванымі тэрыторыямі (артыкулы 1 і 4). У гэтых міжнародных дакументах даволі ясна і даступна апісана, што можа з'яўляцца каштоўнасцю, а што — не, і гэта дапамагае пазбегнуць многіх непаразуменняў і дарэмнай працы.

Найчасцей узнікаюць пытанні да аўтэнтычнасці помніка — можа перабудаваныя аб'екты прэтэндаваць на статус каштоўнасці ўжо не могуць. Таксама пры падачы прапановы варта прадугледжваць далейшыя кірункі развіцця аб'екта і яго атачэння пасля надання статусу каштоўнасці. Так, напрыклад, калі ў наваколлі помніка ёсць іншыя цікавыя аб'екты, гэта можа павысіць верагоднасць таго, што прапанова будзе прынята.

Перадусім варта ўлічваць узрост будынка: на статус каштоўнасці ён можа прэтэндаваць, толькі калі старэйшы за 40 гадоў. Таксама ёсць шэраг іншых крытэрыяў, якім мусіць адпавядаць аб'ект. Напрыклад,

ён можа адлюстроўваць традыцыйны ці ідэалагічныя прынцыпы сваёй гістарычнай эпохі, альбо з'яўляцца цэнтрам гістарычнай падзеі ці быць звязаным з жыццём і творчасцю пэўнай выбітнай асобы. Таксама могуць прэтэндаваць на статус каштоўнасці будынкі, якія ўяўляюць з сябе выдатныя ўзоры пэўнага архітэктурнага стылю, значныя з пункту гледжання мастацтва, горадабудуўніцтва, навукі і тэхнікі, збудаваныя з аўтэн-

ні лісце, ні снег. Адметныя элементы здаблення фасадаў варта фатаграфаваш асобна. На здымках мусяць быць зафіксаваныя ўсе фасады будынка — звычайна стае двух фота, на кожным з якіх відаць па два фасады. Таксама аб'ект мусіць быць адлюстраваны на картаграфічным матэрыяле ў маштабе 1 : 10 000 — так, каб было відаць яго межы і месцазнаходжанне.

Навуковая апрацоўка ўключае гістарычныя звес-

тапам развіцця архітэктуры і мастацтва.

Нарэшце, абгрунтаванне неабходнасці надання статусу каштоўнасці мусіць змяшчаць асноўныя звесткі, выяўленыя падчас навуковай апрацоўкі і мастацкай ацэнкі, паказваюць асноўныя вартасці аб'екта і крытэрыі, якім ён адпавядае. Тут таксама павінны прысутнічаць звесткі аб уласніку аб'екта, магчымых і перспектывах яго выкарыстання — каб было

Панарама аграгарадка Гальшаны Ашмянскага раёна Гродзенскай вобласці. Касцёл і кляштар французскагаў атрымалі статус гісторыка-культурнай каштоўнасці ў 2007, а царква святога Георгія — у 2016 годзе. Фота аўтара.

тыхных матэрыялаў і гэтак далей. Помнік можа быць прапанаваны ў спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў, калі ён адпавядае хая б двум з гэтых крытэрыяў.

Звярнуцца па кансультацыю за звесткамі аб аб'екце і яго гістарычных ці архітэктурных вартасцях можна ў такія ўстановы, як Інсты-

ткі аб характарыстыцы каштоўнасці ў параўнанні з аналагічнымі аб'ектамі — дзе яшчэ яны існуюць, чым прапанаваны помнік вылучаецца на іх тле. Тут таксама даецца характарыстыка архітэктурных элементаў будынка, алізначаецца, наколькі і дзе яны распаўсюджаныя, якія з іх агульныя для падобных аб'ектаў, а

відаць, што пасля атрымання статусу каштоўнасці будынак не застанецца стаяць без гаспадара, а будзе прыносіць карысць грамадству.

Куды трэба падаваць прапанову?

Калі раней пастановы падаваліся ў Міністэрства культуры краіны, то ў адпаведнасці з дзейным сённяшнім заканадаўствам іх трэба падаваць у мясцовыя органы ўлады — на разгляд камісіі па наданні статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці пры абласных выканаўчых камітэтах. Прытым можна прадубліраваць прапанову, даслаўшы яе таксама ў раённы выканаўчы камітэт. Прапанову неабходна даслаць не толькі ў электронным, але абавязкова яшчэ і ў папяровым варыянце.

Такім чынам, унесці прапанову аб наданні архітэктурнаму аб'екту статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці можа любая асоба, але ўсё ж займацца складаннем дадзенай спецыяліст з адпаведнай адукацыяй, бо зрабіць належную навуковую апрацоўку і даць мастацкую ацэнку помніка без пэўнай падрыхтоўкі даволі складана.

Тэрмін падрыхтоўкі прапановы можа складаць ад некалькіх месяцаў да года, тама палыходзіць да гэтай справы варта адказа і грунтоўна. А самае галоўнае — не трэба кахаць, пакуль узнікне пагроза руйнавання помніка ці ягоны стан значна пагоршыцца. Каб захаваш гісторыка-архітэктурную спадчыну, лепш падбаць пра яе захаванне загалзя.

Раён у Мінску, вядомы сёння пад назвай Асмалоўка, на фота 1950-х. Хоць гэтыя дамы і прапановалі ў спіс каштоўнасцяў, такога статусу яны не атрымалі. Тым не менш сёння Асмалоўка ўваходзіць у межы зоны рэгулявання забудовы.

тут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук, Беларускага саюза архітэктараў. Таксама такой інфармацыі могуць валодаць супрацоўнікі гістарычных і краязнаўчых музеяў.

Як падрыхтаваць прапанову?

Прапанова складаецца з матэрыялаў фіксацыі, навуковай апрацоўкі і мастацкай ацэнкі, а таксама абгрунтавання неабходнасці надання статусу каштоўнасці. Фіксацыя ўключае тэкставае апісанне: што аб'ект уяўляе з сябе, як выглядае, з чаго складаецца, з якіх матэрыялаў збудаваны, як аздоблены, у якім стане захаваны. Таксама прапанова мусіць уключаць фатаздымкі, прытым фатаграфаваш будынак пажадана так, каб фасад не закрывала

які робяць прапанаваны помнік адметным.

Таксама ў навуковую апрацоўку ўваходзіць звесткі аб уліпце помніка на развіццё краіны ці рэгіёна — чым ён быў важны, якія працэсы ў грамадстве былі з ім звязаныя. Неабходна падаць інфармацыю аб аўтары аб'екта альбо датычнасці да яго выбітных гістарычных асоб, аб перыядзе, калі будынак быў збудаваны, і аб усёй яго гісторыі.

Напрыканцы мусяць змяшчацца дакладна сфармуляваныя вывады аб прычынах, па якіх аб'екту прапановы можа быць нададзены статус каштоўнасці. Мастацкая ацэнка ж, у сваю чаргу, мусіць утрымліваць аналіз асаблівасцяў пэўных архітэктурных стыляў, якія мае помнік, а таксама змяшчаць судзісныя гэтых прыкмет аб'екта з пэўным

Добраўпарадкаванне Вайсковых могілак у Мінску камунальнымі службамі пачалося год таму, але напрыканцы мінулага лета работы былі спыненыя па праграмаванні Генеральнай пракуратуры, пра што ўжо неаднаразова пісала «К» (№ 26, 30 за 2018 год). Праца мусіць быць працягнутая, толькі ўжо згодна з канцэпцыяй, зацверджанай упраўленнем па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. 10 чэрвеня валанцёры і адмыслоўцы, якія выступаюць за захаванне гістарычнага ландшафту Вайсковых могілак у Мінску, сустрэліся на прэс-канферэнцыі і падзяліліся прапановамі, што хацелі б унесці ў канцэпцыю, каб захаваш аўтэнтычны выгляд гэтага ўнікальнага некропаля.

Антон РУДАК

Сакратар Грамадска-назіральнай камісіі па ахове помнікаў пры Міністэрстве культуры краіны і каардынатар валанцёраў Павел Каралёў адначыў шэраг фактараў, якія вызначаюць асабліва значэнне Вайсковых могілак для Мінска і ўсёй краіны. Папершае, разам з Кальварыйскімі могілкамі, гэта адзін з двух гістарычных гарадскіх некропаляў Мінска, якія захаваліся да нашых дзён. Па-другое, менавіта гэтыя могілкі ў 1920—1950-я гады былі фактычна нацыянальным некропалям, дзе хавалі дзяржаўных дзеячаў, літаратараў, мастакоў, музыкаў, артыстаў, вайскоўцаў і гэтак далей.

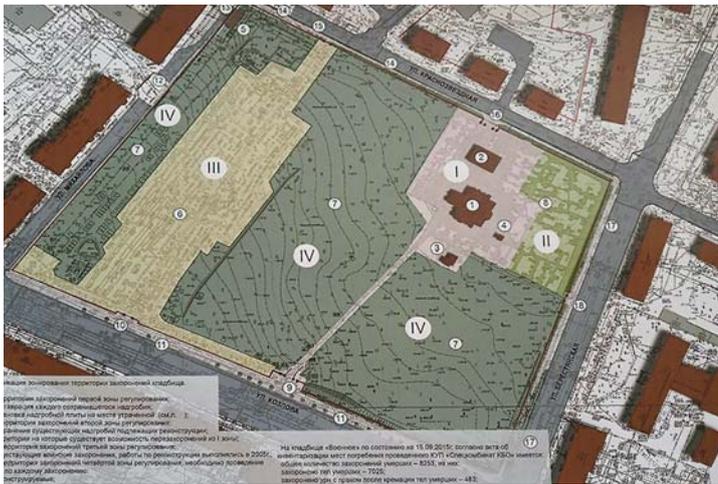
На думку валанцёраў, Вайсковыя могілкі ўяўляюць з сябе ўнікальны гістарычны ансамбль, па якім можна вывучаць сацыяльна-дэмаграфічную структуру насельніцтва, развіццё пахаваальных традыцый, развіццё мовы (паводле надпісаў на надмагіллях). Менавіта таму гэты комплекс варта захаваш цэласным, па магчымасці — у тым стане, у якім ён дайшоў да нашых дзён. Паралельна з прыборкамі і добраўпарадкаваннем пахаванняў валанцёры займаюцца даследаваннем могілак, збіраюць і ўкладваюць звесткі аб пахаваных. Так, напрыклад, нядаўна адшукалі забутую магілу Івана Макаравіча Хозерава — вядомага мастацтвазнаўца і гісторыка архітэктуры. Яго захаванне яшчэ трэба ўшанаваць належным чынам.

ГІСТОРЫЯ ДОБРАЎПАРАДКАВАННЯ І АБОРОНЫ

Упершыню аб планах добраўпарадкавання стала вядома ў 2015 годзе, калі на многіх магілах з'явіліся інфармацый-

ныя шпільды з паведамленнямі пра тое, што пахаванні трэба прывесці ў належны выгляд — іначай надмагілі і агароджы дэмантуюць. Па выніках інвентарызацыі, колькасць надмагілляў, якія нібыта знаходзіліся ў занятым стане, дасягала 3882 (агулам — 8250).

Павел Каралёў распавёў, як летась у чэрвені стаў выпадковым сведкам работ па добраўпарадкаванні могілак, якія пачынаў праводзіць Спецкамбінат камунальна-бытавога абслугоўвання. Тады Паўлу ўдалося дамагчыся, каб рабочыя не дэмантавалі каваную агароджу на магіле прафесара медыцыны Максіма Львовіча Выдрына. Яго пахаванне першым і ўзялі пад апеку валанцёры. Агаро-

Заніраванне могілак, прадугледжанае "канцэптуальнымі прапановамі па рэканструкцыі могілак "Вайсковыя" ў Мінску". Фота з групы "Вайсковыя могілкі" ў Facebook.

Якім будзе працяг?

джу на магіле ўмашавалі і пафарбавалі, але пра леташнія падзеі яшчэ нагадвае след, пакінуты на метале пілоў-балгаркай. Як адзначыў Павел Каралёў, паводле слоў наместніка дырэктара Спецкамбіната КБА па ідэалагічнай рабоце Сяргея Тура, толькі за першы тыдзень чэрвеня 2018 года былі дэмантаваныя агароджы і надмагілі з каля сотні пахаванняў, агулам дэмантаваныя і замененыя на падгалоўнікі надмагілі з 300 пахаванняў. Яшчэ каля 150 здолелі ўратаваць ад такога лёсу валанцёры, якія даводзілі да ладу надмагілі і фарбавалі агароджы.

У красавіку 2018 года тры грамадзян, чые сваякі пахаваныя на Вайсковых могілках, паводле рашэння суда атрымалі ад Спецкамбіната КБА кампенсацыю за знішчэнне надмагілі і агароджы на магілах іх родных. Напрыканцы ліпеня 2018 года работы па добраўпарадкаванні Вайсковых могілак былі спыненыя па патрабаванні Генеральнай пракуратуры, якая адзначыла, што былі выяўленыя парушэнні, бо насамрэч патрабаваныя толькі работы па фарбаванні і ліквідацыі нязначных пашкоджанняў агароджаў і надмагілляў, а не дэмантаж.

СПРЭЧНЫЯ ПЫТАННІ РЭКАНСТРУКЦЫІ

Тым не менш уладкаванне Вайсковых могілак мусіць быць працягнутае. Напрыканцы 2018 года была зацверджана канцэпцыя добраўпарадкавання могілак. Цяпер на яе аснове мусіць з'явіцца праект, які рыхтуецца "Мінскпраектам" на замову Упраўлення капітальнага будаўніцтва Саветаў раёна Мінска.

Канцэпцыя прадугледжвае пэўнае заніраванне могілак, прычым, як адзначаюць валанцёры, усё ж іштучнае. Калі ў зоне вакол царквы, дзе засяроджаныя пахаванні дарэвалюцый-

нага перыяду, альбо ў зоне вайсковых пахаванняў у заходняй частцы могілак запланавана рэстаўрацыя надмагілляў, то на астатняй тэрыторыі прадугледжана пераходзім рэканструкцыя — то-бок замена надмагілляў, што знаходзіцца ў неналежаўным стане, на падгалоўнікі і крыжы. Валанцёры лічаць, што падыход да добраўпарадкавання могілак мусіць быць цэласным, без такога заніравання.

У адпаведнасці з канцэпцыяй мяркуецца, што могілкі будуць уяўляць з сябе партэрны газон, на якім размешчаны надмагільныя камяні. Аднак валанцёры адзначаюць, што гэта парушыць гістарычны ландшафт могілак і зменіць іх візуальны вобраз, што недапушчальна, бо могілкі з'яўляюцца гісторыка-культурнай каштоўнасцю 2-й катэгорыі. Таксама абраныя тэрмы праблема выяўлення дрэваў: калі раней планавалася сеекчы 18 з 51, то цяпер пад парозай знаходзіцца і іншыя дрэвы, якія могуць быць палічаныя "неэстэтычнымі". Бо зараз мяркуецца разбіць клумбы, уздоўж галоўнай алеі высадзіць пірамідальныя туі, а ўздоўж агароджы з боку вуліцы Казлова — блакітныя яліны.

Валанцёры таксама звярнулі ўвагу, што ў гэтым канцэпцыі засталася няяснай лічба пахаванняў, якія Спецкамбінат КБА аднёс да занятых яшчэ ў 2015 годзе (3882 з 8253). Але ж насамрэч мнуць з такіх пахаванняў на момант прыняцця канцэпцыі ўжо былі добраўпарадкаваныя валанцёрамі альбо самім Спецкамбінатам. Валанцёры падкрэсліваюць і тое, што паводле дзейнага заканадаўства лічыцца, што надмагілле немагчыма аднавіць, калі канструкцыя разбурана цалкам альбо часткова да стану, які пагражае падзеннем, або калі разбурана напалову (то самае тычыцца і агароджаў). Толькі

такія надмагілі і агароджы падлягаюць дэмантажу, а гэтая ўмова Спецкамбінатам не выконвалася.

Калі аднаўленне ў гістарычным выглядзе ўваходнай брамы на алею да царквы з боку вуліцы Казлова валанцёры лічаць адным з найбольш удалых рашэнняў, прадугледжаных канцэпцыяй, то ўзвядзенне аналагічнай брамы на супрацьлеглым баку могілак (ад вуліцы Чырваназорнай) яны не надта ўхваляюць, бо яе там раней ніколі не існавала. Атрымаецца нічым не апраўданы муляж у неўласцівым для яго месцы. Сумнеўнай выглядае і патрэба змяняць цалкам агароджу могілак, якая ўсё ж не пакідае ўражання настолькі састарэлай ці нетрывалай.

НЕ ТОЛЬКІ ВОІНСКІ МЕМАРЫЯЛ

Валанцёры адзначаюць, што, на іх думку, прынятая канцэпцыя скіравана пераходзім на тое, каб стварыць з Вайсковых могілак пампезны воінскі мемарыял. Адметна, што рэалізаваць праект добраўпарадкавання могілак даручана архітэктару Мікалаю Дзяткам, які з'яўляецца аўтарам падобнага праекта для мінскіх Брацкіх могілак на вуліцы Чарвякова, дзе пахаваны салдаты Першай сусветнай вайны. Канцэпцыя добраўпарадкавання Вайсковых могілак выяўляе пэўнае падабенства з вобразам тэрыторыі Брацкіх могілак і дзавалее ўявіць, што работы будуць весціся ў такім жа кірунку. Але валанцёры занепакоены тым, што калі Брацкія могілкі за доўгі час да пачатку ўпарадкавання былі часткам знішчэння (на іх тэрыторыі размяшчаўся рынак) і іх давалася аднаўляць "з нуля", то на Вайсковых могілках сітуацыя цалкам іншая, і аналагічны падыход не можа да яе пасаваць. Тут ансамбль гістарычных могілак

Уваходная брама могілак, якую плануюць аднавіць у гістарычным выглядзе. Фота часоў Вялікай Айчыннай вайны. (Бундэсархіў).

у значнай ступені захаваны, і гэта неабходна ўлічваць, каб не страціць яго адметныя рысы канчаткова.

Наогул валанцёры не пагаджаюцца з падыходам, у адпаведнасці з якім Вайсковыя могілкі прапануюць устрымаць пераходзім як вайсковы мемарыял. Пахаваныя вайскоўцаў, паводле падлікаў Спецкамбіната КБА, складаюць 745 з 8253 — то-бок толькі каля 9%. Вядома, воінскім пахаванням трэба аддаваць належную пашану, але не варта забываць, што могілкі, нягледзячы на сваю гістарычную назву, не з'яўляюцца выключна вайсковым мемарыялам і маюць усё рысы, уласцівыя для гарадскіх цывільных некропаляў.

МУЗЕЙ ПАД АДКРЫТЫМ НЕБАМ

Валанцёры лічаць, што пераходзім варта паспрабаваць выправіць сітуацыю, якая склалася на участку могілак, дзе Спецкамбінат КБА ўжо ўсталяваў падгалоўнікі — тут іх можна змяняць на аналагічныя альбо, калі магчыма, вярнуць на месца дэмантаваныя крыжы і надмагілі. А вось ад падгалоўнікаў у будучыні валанцёры

прапануюць наогул адмовіцца, бо яны неўласцівы для беларускай пахавальнай традыцыі і часам выкарыстоўваюцца толькі на воінскіх пахаваннях. Устаноўка падгалоўнікаў на пахаваннях цывільных таксама прыводзіць да нівелявання розніцы паміж імі, скажаюць традыцыйны ландшафт могілак і змяняюць яго ўспрыняцце. Больш за тое — пасля дажджу на падгалоўніках немагчыма разабраць нанесены тэкст з імёнамі пахаваных, а ўзімку пад снегам такіх надмагільных знакаў наогул не відаць, і могілкі пакідаюць уражанне пусты.

Валанцёры звяртаюць увагу, што некарэктна лічыць пэўныя помнікі "невыразнымі" ці "неэстэтычнымі"

Цімафей Акудовіч у сваім выступе адзначыў, што ў Беларусі, на жаль, не выпрацаваны адны падыход да работ па добраўпарадкаванні могілак наогул і гістарычных у прыватнасці. Ён падзяліўся рэкамендацыямі, складзенымі беларускім камітэтам ICOMOS у супрацоўніцтве з адмыслоўцамі, якія займаюцца даследаваннем праблем могілак. Між іншага было адзначана, што на прыкладзе Вайсковых могілак варта звярнуць увагу на традыцыйна ўсталяваныя на магілах агароджы. Яна па-ступова знікае, таму асабліва важна зафіксаваць яе на такім некрополі. Абмяркоўвалася і вертыкальная скіраванасць элементаў ландшафту могілак у беларускай традыцыі і неабходнасць захавання як крыжоў і вертыкальных надмагілляў, так і дрэваў. Цімафей Акудовіч адзначыў, што рэканструкцыя Вайсковых могілак — першы прыклад маштабных работ па добраўпарадкаванні такога гістарычнага аб'екта, і ён будзе вызначаць кірунак далейшых дзеянняў на іншых могілках.

Навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Юлія Латушкова распавяла аб аналогічнай прыкладзе добраўпарадкавання ў 2012 годзе Крупецкіх могілак у Мінску на праспекце Пераможаўшай вуліцы. Сярод недахопаў, дапушчальных тым разам, яна адзначыла тое, што работы праводзіліся без належнага ўзгаднення як са сваякамі пахаваных, так і з гісторыкамі ды іншымі адмыслоўцамі. Таму сёння важна імкнуцца пазбегнуць падобных памылак пры добраўпарадкаванні Вайсковых могілак ды іншых пахаванняў у Мінску і па ўсёй Беларусі.

Падчас сустрэчы слова таксама ўзяў былі начальнік Упраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Міністэрства культуры краіны Ігар Чарнушкі, які падкрэсліў, што работы па добраўпарадкаванні Вайсковых могілак мусіць адбывацца пераходзім паводле законаў аб ахове спадчыны, а не Закона аб пахаваннях, бо гэтыя могілкі маюць статус гісторыка-культурнай каштоўнасці.

Падсумоўваючы парады валанцёраў і адмыслоўцаў, Цімафей Акудовіч паведаміў, што беларускі камітэт ICOMOS створыць камісію, якая мусіць заняцца выпрацоўкай канцэпцыі захавання гістарычных могілак Беларусі і супрацоўнічаць у гэтай справе з дзяржаўнымі органамі, адказнымі за захаванне гісторыка-культурнай спадчыны. Хочацца спадзявацца, што наладжанне такога дыялогу дазволіць палепшыць сітуацыю на гістарычных могілках і пазбегнуць ранейшых памылак і недахопаў, дапушчальных пры іх уладкаванні.

ЯК ПАЗБЕГНУЦЬ РАНЕЙШЫХ ПАМЫЛАК

Прадстаўнік беларускага камітэта ICOMOS

Ён быў сярод тых музыкантаў, што ўліліся ў склад "Песняроў" у пачатку 1990-х — тады яшчэ пры жывым і здаровым Уладзіміры Мулявіне — і якіх некаторыя біёграфы легендарна калектыву называюць "апошняя сапраўдная "песняроўская" крывёю", людзьмі, якія цалкам адпавядалі духу ансамбля. Аляксандр КАЦІКАЎ, каментуючы гэтае меркаванне, адзначае, што ў тыя гады "Песнярам" было створана за сотню новых песень, выпушчана некалькі праграм. Аб чым гэта гаворыць? Што кроў гэтая прыйшла да двара. Як і сам аўтар, гутарку з якім мы вам сёння і прапануем.

Алег КЛІМАЎ /
Фота аўтара

**НЕ ЁСЦЯ ТЫЯ
"ПЕСНЯРЫ",
ШТО "ПЕСНЯРЫ"**

— Аляксандр Дзмітрыевіч, са спазненнем, але "К" віншуе вас з юбілеем: 31 сакавіка вам споўнілася 60! І як адзначылі круглую дату?

— У цёплай атмасферы. Сабраў сяброў у рэстаране, дзе мы і павесяліліся. Я дазволіў сабе зрабіць свой сольны канцэрт з уласных твораў. І ўсе вымушаны былі іх слухаць. Увогуле добра правялі час.

— А як "Беларускія песняры" збіраюцца адзначаць 50-годдзе "Песняроў"? Ці атрымаў ваш калектыв запрашэнне ад Беларускага дзяржаўнага ансамбля на ўзел у юбілейных мерапрыемствах?

— Хоць мы сябе, па сутнасці, і не атаясамліваем з "Песнярамі", але на кожным сваім канцэрце згадваем пра юбілей. Але асабіста маё меркаванне такое, што той ансамбль спыніў існаванне годзе ў 1979-м — 1980-м.

— Гм... Патлумачце, калі ласка.

— Той рост, што пачаўся пасля таго, як у канцы 1960-х было пасаджана збожжа "Песняроў", праз дзесяцігоддзе скончыўся. Так, трансфармацыі з музыкой адбываліся, усё было выдатна, на вельмі высокім, прафесійным узроўні, але тая ідэя, аўтарамі якой былі Мулявін, Місевіч, іншыя музыканты першага складу, у жыццё ўжо ўвасобілася, яна сваё адыграла.

— Стала быць, стаўленне да "Песняроў" у вас змянялася — як у слухача, як у прафесійнага музыканта?

— У розным узросце я і ўспрымаў іх па-рознаму. У дзяцінстве гэта было іпнэзічнае захапленне, з часам жа, слухаючы шмат іншай сусветнай музыкі, атрымаўшы музыкаў адукацыю, прафесійна развіваючыся, я пачаў аналізаваць іх творчасць, супастаўляць свае магчымасці з магчымасцямі музыкантаў ансамбля. Эмоцыі адышлі на другі план, а гэта значыць, што, слухаючы "Песняроў", унікаючы ў іх музыку, я стаў думаць іншымі катэгоры-

выразаў карцінкі з часопісаў. Памятаю, калі мама купіла першую пласцінку "Песняроў", я яе за дзень праслухаў незлічоную колькасць разоў. І мама мне на раніцу сказала, што я ўсю ноч у сне спяваў тыя песні! А пасля пятага класа, на лета, я ўладкаваўся працаваць паштальёнам у сябе ў Астравіцы — чвэрць горада абслугоўваў. І на восенскіх вакацыях мяне зноў паклікалі на гэтую

— Ансамбль тады грунтаваўся ў Севастопальскім парку — у школе для дзяцей з парушэннем слыху. Алег прывёў мяне на "кропку", прышоў Мулявін, папрасіў што-небудзь праспяваць і сыграць. І ўжо праз два дні я паехаў з ансамблем на канцэрт у Шклоў, а з 13 мая 1992 года стаў у "Песнярах" працаваць.

— Молчан успамінаў, што, будучы чалавекам малым, тым больш толькі прыйшоўшы ў ансамбль,

і хто ведае, як склаўся б мой лёс у далейшым. Увогуле неяк абстрагаваўся я ад гэтых разладаў, займаўся музыкой, што і было правільным. Для мяне было дастаткова таго, што я трапіў у ідэальны калектыв з музыкага пункту гледжання. Мая задача заключалася ў тым, каб максімальна паглыбіцца ў яго музыку. Але, вядома, наступствы ўсіх гэтых сутычак, калізій, перамоваў я потым адчуў. Спачатку пераважала і пачуццё го-

— Вось як: акрамя джаза ён і блюз не любіў!

— Страшна не любіў! Калі мы перад канцэртм настройваліся, гралі нейкія блюзавыя ноты, ён проста кіпеў ад абурэння! І натуральна, што першая мая работа была адпраўлена ў смечце. Але так я паступова і пачаў складаць — аранжыроўкі, музыку. Тэксты для песень мне пісаў Лёша Казлоўскі — наш знакаміты бас-гітарыст, які ўжо доўгі час жыве ў ЗША. Адной-

Аляксандр КАЦІКАЎ:

"Для мяне "Песняры" скончыліся ў 1979-м"

ямі. Больш "халодна" ці што... З пункту гледжання прафесіянала.

— Ну, дык усё ж, што з юбілейнымі мерапрыемствамі?

— На тое, што пройдзе ў рамках "Славянскага базару ў Віцебску", атрымаў запрашэнне некаторыя артысты "Беларускіх песняроў". Чаму не паклікалі іншых удзельнікаў? За адказам на гэтае пытанне трэба звярнуцца, напэўна, непасрэдна да Беларускага дзяржаўнага ансамбля.

— Для Аляксандра Кацікава важным было б выйсці на сцэну ў такім канцэрце?

— Я б не адмовіўся. Але не ў якасці асобнага ўдзельніка, а з калектывам, у якім працую. Бо большая частка музыкантаў "Беларускіх песняроў" мела

працу. Дарослыя калегі распавядалі, што людзям падабалася, што пошту летам ім разносіў вельмі вясёлы хлапчук, які ўвесь час нешта спяваў. У тым ліку "Песняроў".

— Пасталеўшы марлы трапіць у ансамбль?

— Задумваўся над гэтым, але разумеў, што гэта недасягальна для мяне рэч. І калі я трапіў у "Песняры", быў трохі здзіўлены, што мара ажыццявілася. Хоць некаторыя мае сваякі і сёння кажуць, што калісьці я нават сцвярджаў, што абавязкова буду ў "Песнярах"!

— У 33 гады вы ў іх аказаліся...

— Па рэкамендацыі Алега Молчана. А гадоў за дзесяць да таго, як я ўвайшоў у склад "Песняроў",

“Памятаю, калі мама купіла першую пласцінку "Песняроў", я яе за дзень праслухаў незлічоную колькасць разоў. І мама мне на раніцу сказала, што я ўсю ноч у сне спяваў тыя песні!

самае непасрэднае дачыненне да "Песняроў", а Уладзіслаў Місевіч і ўвогуле з'яўляўся суарганізатарам ансамбля. Я шэсць гадоў прапрацаваў з Мулявіным. Здаецца, мала, але гэта ж і дзясятая частка майго жыцця! Паўтара, што, не атаясамліваючы сябе з "Песнярамі", творчасць "Беларускіх песняроў" выбудавана і на тым, што звязвала два гэтыя калектывы.

МАРА СПРАЎДЖВАЕЦЦА

— Дзесяцігадовым вы слухалі "Песняроў"?

— Вядома! Я ў той час ужо тры гады хадзіў у музычную школу. Натуральна, захапляўся музыкой і ніяк не мог не пачуць гэтую прыгажосць. Збіраў нататкі ад гэтых ансамбля,

не ўлазіў у тыя канфлікты, што раз'ядалі калектыв ужо тады.

— Я таксама нікуды не лез, таму што быў не ў курсе таго, на глебе чаго ўзніклі сваркі. А ўпершыню сутыкнуўся з тым, што ў калектыве не ўсё ў парадку ў плане чалавечых адносін, калі мы ўсім ансамблем у жніўні 1992-га адпачывалі ў Керчы — ці то ў санаторыі, ці то ў прафілакторыі. І далі некалькі канцэртаў. А пасля аднаго з іх Валерыі Дайнека не атрымаў належны яму ганарар. Я пацікавіўся ў яго: калі я не хачу быць звязаным з такой несправядлівасцю, то, можа, мне варта падаць заяву аб звальненні? Але Валера мяне адгаварыў ад гэтага кроку, маўляў, сам разбярэцца ў сітуацыі. Дзякую яму, вядома, што спыніў, інакш бы я дроў мог наламаць,

чы "Песняры" ў Гомелі давалі канцэрт і Мулявін сказаў мне: "Давай тваю песню на англійскай мове паставім". І пад фанараму мы яе выканалі. Гледачы проста ачмурэлі — яны прыйшлі на класічных "Песняроў", а тут ім песню на англійскай падсунулі. Ледзь-ледзь папляскалі, з ветлівасці. Рэакцыя Мулявіна таксама была адпаведнай, тыпу: "А я табе што казаў?!" Але апетыт, як вядома, прыходзіць падчас ежы, і я ўсё больш і больш стаў складаць — усялякага. Адной з першых маіх аранжыроўкаў, якая "Песнярам" падыйшла, — "Ой, сівы конь бяжыць".

РЭНЕСАНС І РЭГРЭС

— Тыя шэсць гадоў, што вы прапрацавалі ў "Песнярах", былі часам апошняга рэнесансу Мулявіна?

— Мне здавалася, што ён расквітнеў тады. Музыканты прыносілі яму вельмі шмат сваіх твораў — тыя ж Молчан, Аверын. І твораў класных — Уладзімір Георгіевіч толькі паспяваў іх зацвярджаць. Гэта быў ідэальны перыяд для творцы, які сам ужо стаў пісаць менш, але нях на добрае не страціў і сваімі мажамі даводзіў складзенае іншымі да завяршальнай стадыі. І ў слухачоў стваралася ўражанне, што аўтарам усяго новага з'яўляецца Мулявін — настолькі гэта былі "яго" песні, настолькі ён іх пераканаўча, пасадкападра спяваў. Вучні, якія прыйшлі ў "Песняры" ў пачатку 1990-х, сталі, на маю думку, сапраўднай дапамогай Мулявіну... Калі я успамінаю 1998 год, час нялёгкіх разоў з ім, думаю, што яму трэба было згаджацца з Місевічам і Дайнекам, якія і прапаноўвалі Уладзіміру Георгіевічу "пасадку" караля, які, калі спатрэбіцца, рыхтаваў бы новыя песні, спяваў нешта з іх. Захацеў — паехаў

нара за тое, што я аказаўся ў такім ансамблі. А слова "Песняры" тады аказаліся магічнае ўздзеянне на людзей. І бацькам было прыемна, што я стаў працаваць у іх, і былым аднакурснікам, і сябрам.

— У "Песнярах" вы гралі на бас-гітары і з'явілі. Нейкія яшчэ абавязкі на вас ускладзілі?

— Дзесяці праз паўгода пасля майго прыходу ў ансамбль да мяне літаральна прыстаў Молчан. "Давай, — казаў, — пачынай пісаць! — Не ўмею. — Я табе дапамагу, найграю што-небудзь на клавішах. Ты, галоўнае, спрабуй!" І дзякуючы яго настойлівасці я і стаў пісаць. Першая мая аранжыроўка — "Жураўлі на Палессе ляцяць", прычым у блюзе. Што аказалася зусім нікому не патрэбна. Асабліва Мулявіну, які блюз не пераносіў.

бы на гастролях, не — застаўся б дома. Мы ж і так, здаралася, ездзілі на канцэрты без яго. І публіка, у рэшце рэшт, пранікалася да нас даверам — без Мулявіна.

— Што здарылася таго, што Аляксандр Кацікаў — не за кампанію, сам — прыняў аднойчы рашэнне пакінуць ансамбль?

— Гэтану паспрыяла канкрэтная падзея: "Песняроў" перавялі на кантрактную сістэму працы, калі дамова з намі заключалася на год. Стала зразумела, што пры той напружанай атмасферы, якая ўжо складалася ў калектыве, працадаўца па заканчэнні года мог любога чалавека "папрасіць" з ансамбля, нават пры тым, што свае абавязкі як музыканта той выконваў. Выпадак з Іграм Пенем таму прыклад, калі ён у канфліктнай сітуацыі выступіў супраць Мулявіна і яго не ўзялі на канцэрт у Маскву. Тым самым артысту паказалі, што яго чакае. Тады я зразумеў, што і са мной можа здарыцца тое ж самае. Думак шмат у галаве было: што рабіць — заставацца, але быць гатовым да таго, што ў любы момант мяне могуць выкінуць з ансамбля? Або сыхodziць, але куды — зноў у рэстаран? І тут мне хлопцы сказалі, што ёсць ідэя стварыць ансамбль. Тады ў мяне і справаў інстынкт самазахавання.

Потым шмат разоў я задаваў сабе пытанне: а ці правільна я зрабіў? Ці здарлікі мы — тыя, хто сышоў ад Мулявіна, — як пра нас некаторыя кажуць да гэтага часу? Неаднаразова размаўляў на гэтую тэму са святарамі і атрымаў адказ, што чалавек не можа ўсё жыццё быць чымсьці вучнем, што рана ці позна трэба вызначацца — або па-ранейшаму заставацца з настаўнікам, або выбіраць свой шлях... Але... Дакараю сябе — за тое, што не пайшоў супраць забаронаў і так і не наведаў Уладзіміра Георгіевіча ў бальніцы.

— З Мулявіным была сустрэча тэт-а-тэт з нагоды сыходу?

— Не...
— Чым "Песняры" засталіся ў вашым сэрцы?

— Гэта мой шлях. Цяжка ўявіць, кім бы я цяпер мог быць, калі б не яны. Валікае шчасце, што "Песняры" былі ў маім жыцці. І застаюцца — у памяці. Ні ў якім разе я не хацеў бы змяніць свой лёс так, каб у ім не было гэтага калектыву. "Песняры" — гэта глеба, на якой сёння растуць многія і многія культурныя артэфакты, і не толькі ў Беларусі. Але такіх, як "Песняры", больш няма. Напэўна, і не будзе — хоць некалькі параўнальна...

Яна МАРМЫШ:

"Я люблю песні з глыбокім зместам"

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 3.)

— Звязаць сваё жыццё з эстрадай вырашылі ўжо канчаткова?

— Прафесійна займацца вачкам я пачала толькі ў 14 гадоў ва ўзорнай эстраднай студыі Viva ў Гродне. А сама я з аграгарадка Вензавец, у Дзятлаве скончыла музычную школу па класе фартэпіяна. У нейкі момант адчула, што фартэпіяна — гэта не маё, што хачу спяваць для публікі на вялікай сцэне. Яшчэ ў дзіцячым узросце прымала ўдзел у розных конкурсах і фестывалях у Дзятлаве. Спачатку былі думкі атрымаваць нейкую "сур'езную" прафесію кшталту юрыста ці псіхолога, але ж паступіла я ў каледж мастацтваў у Мінску і ўжо канчаткова выбрала музыку і сцэну. Таму што зразумела, што атрымліваю задавальненне менавіта ад гэтага. Мне вельмі падабаецца, калі мае спевы радуць людзей.

— У конкурсе вы выконвалі дзве песні кампазітара Алены Атрашкевіч. Чаму такі выбар?

— Песні мне вельмі падабаюцца. Калі пачула іх спачатку ў выкананні іншых артыстаў, вельмі захацелася прымерыць гэтыя вобразы на сябе. Мне пашчасціла, што Алена Віктараўна Атрашкевіч — мой педагог па вакале ў каледжы мастацтваў. І я захапляюся ёй не толькі як таленавітым кампазітарам, але і як чалавекам, які ва ўсім мяне падтрымлівае,

Яна Мармыш — пераможца конкурсу.

Уладальніцай першай прэміі конкурсу стала Дар'я Часлаўская (Магілёўская вобласць), другой — Ульяна Пяшкова (Мінск). Трэцяя прэмія ўручана Уладзіславу Сазонаву (Мінская вобласць).

у межах ўсё растлумачыць, натхняе на плённую працу. Кажу так абсалютна шчыра, і мае словы пра Алену Віктараўну пацвердзіць любы, хто яе ведае.

— Песні прыкладна падобныя па стылістыцы, хаця на конкурсах звычайна абіраюць розныя па тэмпе і характары творы.

— Так, абедзве кампазіцыі лірычныя: "Балада пра маці" на

словы Васіля Жуковіча — пра любоў да Радзімы, а "Кропелька на далоні" на словы Людмілы Войнавай — пра каханне. Проста я вельмі люблю менавіта лірычныя песні, з глыбокім зместам. Мне хочацца спяваць такія творы, у якіх ёсць над чым задумацца, якія не праспяваеш на раз-два, да якіх трэба прабівацца, дарастаць, напайняць іх эмоцыямі і толькі по-

тым раскажаш гэтую гісторыю ўжо слухачам і глядачам. Мне падаецца, што недастаткова проста добра спяваць — трэба нешта большае.

— Але ж зараз, асабліва калі кажаць пра маладога слухача, папулярная зусім іншая музыка, зусім іншыя рытмы.

— Мяне гэта не бянтэжыць. Я прывільніца добрай, якаснай, прафесійнай песні — такой, у якой ёсць змест. Сама я слухаю розную музыку, хіба што акрамя цяжкай — яе не разумею і не люблю. У сучасных модных хітах часта няма ніякага сэнсу, адно-два словы на ўсю песню, і мне як выканаўцы такое не цікава. Я люблю, каб было пра што падумаць, чаму суперажываць. І мне хочацца мець сваю індывідуальнасць на сцэне — магчыма, яна будзе менавіта ў гэтым. Зараз я рыхтую сваю песню, якая пішацца менавіта для мяне. Гэта будзе лірычная кампазіцыя з вельмі глыбокім зместам. Дарэчы, перамога на фестывалі "Маладзечна — 2019" дала мне магчымасць яшчэ раз пераканацца ў тым, што я здольная выконваць такія кампазіцыі і што падобныя песні цэнзяцца слухачамі.

— Якія вяршыні будзеце скараць далей?

— Галоўны план — працаваць над сабой. Гран-пры не дае права спыняцца. Думаю, што будуць яшчэ конкурсы. Напрыклад, "Белазарскі акорд". На наступны год зноў паўдзельнічаю ў адборцы на "Славянскі базар у Віцебску" — сёлета я не трапіла ў лік фіналістаў. І хацелася б паўдзельнічаць яшчэ ў замежных фестывалях — у Расіі, Балгарыі, прыгледзецца да розных талешоў.

— А на "Еўрабачанне" трапіць не жадаеце?

— Я так адчуваю, што "Еўрабачанне" не мой шлях — мяне вабіць іншая музыка. Я хачу мець папулярныя песні, але ж таксама хачу быць індывідуальнай, паказаць і на конкурсах, і на талешоў менавіта беларускую культуру, нашу песенную традыцыю, музыку.

■ Слова ад журы

Міхаіл ФІНБЕРГ, дырэктар — мастакі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага канцэртнага аркестра Беларусі, народны артыст Беларусі, прафесар, старшыня журы:

— Фестываль "Маладзечна-2019" прайшоў на належным узроўні, склад канкурсантаў быў надзвычай моцны — усе маладыя артысты добра працавалі і вельмі стараліся. Сітуацыя з напісаннем нотнага матэрыялу для конкурсу сёлета склалася камфортная, але і надалей трэба памятаць, што яго падрыхтоўкай трэба займацца задоўга да фіналу ў Маладзечне. Добра напісаны акампанемент аркестра вельмі дапамог канкурсантам у іх выступленнях, і таму атрымаліся годныя вынікі. Многія маладыя спевакі ўжо маюць неабліганы конкурсны вопыт, упэўнена трымаюцца на сцэне і ведаюць, што ім трэба рабіць. І, канешне, яны не павінны забывацца, што працуюць не толькі для сябе, але і для развіцця беларускай музычнай культуры ўвогуле. Усім лаўрэатам хачу пажадаць новых поспехаў, бо толькі жыццё і іх далейшая праца пакажуць, што перамогі былі невыпадковымі.

Вікторыя АЛЕШКА, заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь, уладальніца Гран-пры фестывалю "Маладзечна — 1998":

— Вельмі прыемна, калі маладыя артысты выконваюць песні нашых сучасных аўтараў, на беларускай мове. Яшчэ радуе, што маладыя дзякуючы фестывалю "Маладзечна" атрымлівае такія неацэнныя вопыты, як выступленне з аркестрам, тым больш з такім слаўным. У любым конкурсе здарэцца, што нехта перахвалываўся і не змог паказаць усё, на што здатны, але былі і моцныя нумары. Наконт пераможцы Яны Мармыш журы практычна не спрачалася, таму што артыстка выйшла вельмі упэўнена, спявала стабільна — на конкурсах гэта мае вялікае значэнне. Для свайго ўзросту яна трымалася годна і выглядала пераканаўча.

Згадваючы часы, калі сама атрымала Гран-пры на конкурсе "Маладзечна-98", заўважаю, што многае змянілася. Я пасля перамогі лі-

таральна працнулася знакамітай, стала зоркай у Беларусі — у мяне ўзялі інтэрв'ю ўсе газеты, тэле- і радыёканалы, маё імя гучала паўсюдна, бо фестываль беларускай песні і пэзіі тады проста грымеў. Зараз увагі да пераможцаў і лаўрэатаў фестывалю значна менш, і пра гэта можна толькі пашкадаваць.

Раман КОЗЫРАЎ, мастакі кіраўнік Беларускага дзяржаўнага ансамбля "Песняры":

— Я вельмі рады, што фестываль падтрымлівае свае цудоўныя традыцыі і што ўзровень канкурсантаў даволі высокі. Але ж я бачу і моманты, якія можна выправіць. Напрыклад, варта ўвесці правілы, што канкурсанты не могуць выконваць аднолькавыя песні, бо сёлета некаторыя кампазіцыі гучалі і двойчы, і нават тройчы. Але казаць пра тое, што не хапае рэпертуару, не даводзіцца — у нас шмат выдатных песень. Да таго ж мне падалося, што часам артысты рабілі няўдалы выбар і бралі кампазіцыі, якія не падыходзілі ім як вакалістам.

Я падумаў бы і пра глядачоў, якія прысутнічалі на конкурсных канцэртах. Другая праграма ў суправаджэнні аркестра не выклікае ніякіх пытанняў — гэта моцна, артыстычна, эмацыянальна. Але першая пад фанараму "мінус 1" моцна саступае ў мастацкім плане: канкурсант на сцэне адзін — ні пастаноўкі, ні бэк-вакалу, ні дэкарацыі. Трэба імкнуцца да відовішчаснасці, рабіць шоу. Увогуле мне б хацелася, каб да конкурсу было больш увагі. Можна, варта вярнуць канцэрты на плошчы, памяншы Палац культуры на амфітэатр, прыдумаць нейкія цікавыя фарматы канферансу. Абсалютна засмучае пазіцыя сродкаў масавай інфармацыі, калі на наступны дзень нідзе нават імёны лаўрэатаў немагчыма даведацца.

Як член журы я сёлета быў за тое, каб Гран-пры ўручылі абавязкова. Яна Мармыш якраз тая канкурсантка, ад спеваў якой у мяне як глядача проста мурашкі пабеглі. Яна скарыла сваім артыстызмам, упэўненасцю, добрым вакалам. Нягледзячы на юны ўзрост, гэта ўжо падрыхтаваная, сфарміраваная артыстка. Думаю, яе чакае бліскучая будучыня на сцэне.

У рэдакцыйных калідорах — гарачыня і нават спёка, якая, што ні кажы, а не надта добра ўплывае на прадуктыўнасць журналісцкай работы. А вось ва ўстановах культуры спякотны летні час — самы прадуктыўны, насычаны і “ураджайны” на розныя мерапрыемствы, фестывалі, святы вясковыя паселішчаў і іншы крэатыў. Нездарма ж казалі і кажуць на вёсцы, што летні дзень год корміць. Для сельскіх культуротнікаў гэтая прыказка цяпер актуальная як ніколі.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

КАРЛСАН ПРЫЙШОЎ З ГРЫСКАЙ

Пачнём наш традыцыйны агляд лістоў з адметнай культурнай акцыі, што арганізавалі днямі ў Чачэрскай раёне Гомельскай вобласці ў аграгарадку Валасовічы. Як піша нам Людміла Мельнікава, у паселішчы праводзілі традыцыйны мясцовы абрад “Ваджэнне і пахаванне стралы”.

— Свята штогод праходзіць на саракавы дзень пасля праваслаўнага Вялікадня, на Ушэсце Хрыстовае, у чацвер, калі адбываецца сама кульмінацыя абраду “пахавання стралы”, — адзначае аўтарка допісу. — Сёлета фальклорна-абрадавая дзея адбылася 6 чэрвеня і сабрала шмат мясцовага людзі і гасцей з розных куткоў Беларусі і бліжняга замежжа.

Удзельніцы абраду на першым скрыжаванні дарог становяцца ў карагод і водзяць там яго з песнямі. На наступным скрыжаванні да іх далучаюцца аднавяскоўцы, у тым ліку дзеці і моладзь, прывічым некаторыя з дзяцей знаходзіцца ў сярэдзіне карагоду. Аднаго з малых жанчыны-карагодніцы тройчы падкідаюць уверх, каб жыта да неба цягнулася, было высокім і багатым на ўраджай.

Потым шэраг абрадавых дзеяў адбываецца на полі за вёскай: тут моляцца, “хаваюць стралу” (закапваюць у зямлю розныя рэчы), катаюцца па полі (каб спіны не балелі), раскладаюць вогнішча, а пазней, ідучы назад, спяваюць песні. Старадаўні абрад заканчваецца ўсеагульнай святочнай вясрай.

Праўда, калі на Гомельшчыне хаваюць стралу, дык на захадзе Беларусі — у вёсцы **Гродзі Ашмянскага раёна** — ладзіць абрад “Ваджэнне куста”. Яго праводзілі, як напісала нам Ганна Давідовіч, падчас святкавання Сёмухі (ці, як кажуць мясцовыя жыхары, “зялёны святка”, “зелянца”).

І яшчэ адна навіна з **Ашмянскага раёна**. Тут, у аграгарадку **Кракৌка**, работнікі аддзела культуры і волнага часу 5 чэрвеня запрасілі хлопцаў-аднавяскоўцаў і выхаванцаў дзіцячых аздараўленчых лагераў на свята “Жыве на ўсёй планеце народ вясёлы — дзеці”. На пляжыцы каля клуба гучалі песні і вершы, танцавалі ўдзельнікі творчага аб’яднання “Азарт”, працавалі надзіманьня атрацыёны, а ўсе ахвотныя маглі набыць улюбёныя прысмакі — салодкую вату і папкорн.

“Вясёлы сыравар” і карагоды на скрыжаванні

- На здымках:
- 1 Ваджэнне стралы ў аграгарадку Валасовічы.
 - 2 Ганна Мамантава з заслужанай узнагародой.
 - 3 За сырнымі шашкамі можна і падсілкавацца.
 - 4 На свяце “Рамяство як лад жыцця” ў Дзярэчыне.

Як пішуць супрацоўнікі аддзела метадычнай работы Ашмянскага РЦК, дзіцячы казачны герой, Карлсан, парадаваў дзяцей не толькі ўласнай прысутнасцю, але запрасіў на свята яшчэ і сваіх сяброў: ласуноў Грыску і Карамельку, якія прапанавалі дзятве пагуляць у даўно забытыя гульні: “Даганялкі”, “Выбівала”, “Класікі”, “Рыбак і рыбакі”, “Казакі-разбойнікі”. Як аказалася, у летні час можна выдатна абысціся без сацыяльных сетак, інтэрнэту і гаджатаў.

ПЛЕНЭР І ЗОРНАЯ ЦЫМБАЛІСТКА

Сваю адметную культурную акцыю зладзілі з 4 па 6 чэрвеня ў **Наваполацку**. Тут на базе дзіцячай мастацкай школы імя Івана Хруцкага прайшоў XI Міжнародны пленэр-конкурс юных мастакоў “Палітра Прыдзвіння”. У пленэры, прысвечаным славутому мастаку і ўраджэнцу вядомых Івану Хруцкаму, прынялі ўдзел 15 дэлегатаў з 14 гарадоў Беларусі і блізкага

ды далёкага замежжа — Казахстана, Латвіі, Расіі. Упершыню ў пленэры-конкурсе ўдзельнічалі юныя мастакі з Караганды і Даўгаўпілса. Госці не толькі малявалі гарадскія ландшафты Наваполацка ды краевыды Дзісны — самага маленькага горада Беларусі, — але таксама наведалі ўдзельнікі культурных пабулдоў, сярод якіх найбольшае ўражанне на ўсіх, натуральна, пакінула старадаўні Полацкі Сафійскі сабор.

І яшчэ. У мінулым нумары мы ўжо згадвалі юную цымбалістку Ганну Мамантаву з горада **Барань Аршанскага раёна**, якая вучыцца ў Аршанскай дзіцячай школе мастацтваў №3. Не так даўно таленавітая дзяўчынка на Мінскім гарадскім адкрытым конкурсе выканала ў беларускіх цымбалах памяці Тацыяны Сяргеекна атрымала Дыплом лаўрэата III ступені. Яе канцэртмайстар Наталія Латышава прыслала ў “К” невядлікі дадатак да гэтага матэрыялу. Аказваецца, 10-гадовая Ганна Мамантава ў гэтым вучэбным

годзе заняла яшчэ і шэраг прызавых месцаў на многіх міжнародных фестывалях: XXIII Міжнародным конкурсе дзіцячых і юнацкай (аматарскай і прафесійнай) творчасці “Ружа вятроў” (Масква, Расія) — Дыплом лаўрэата II ступені; II Міжнародным конкурсе “Зоркі Прыдзвіння” (Магілёў) — Дыплом лаўрэата III ступені; V Рэспубліканскім фестывалі-конкурсе дзіцячага мастацтва “ЛьВянок” (Літскі вянок), (Ліда) — Дыплом II ступені з прысваеннем звання “Лаўрэат”.

Гэтыя і многія іншыя творчыя поспехі далі магчымасць Ганне Мамантавай атрымаць узнагароду Віцебскага абласнога Савета дэпутатаў — Дыплом “За паспяховае ўдзел у заключных этапах міжнародных, рэспубліканскіх, абласных творчых конкурсаў і алімпіяд” ды грашовую прэмію. Віншум з гэтай заслужанай узнагародай не толькі саму Ганну Мамантаву, але і яе настаўніцу Жанну Жыхараву і канцэртмайстра Наталію Латышаву.

“РАМЯСТВО ЯК ЛАД ЖЫЦЦЯ”

Менавіта так называецца традыцыйнае свята рамёстваў, якое нядаўна адбылося ў аграгарадку **Дзярэчына Зэльвенскага раёна**. Напярэдадні народны ансамбль народнай песні “Званочки” на брычцы аб’ехаў увесь аграгарадок і вясёлымі песнямі і прымаўкамі склікаў гасцей. На самім свяце Ганна і Алеся, гаспадыні вясковай дзеі, распавядалі гасцям пра гісторыю рэгіянальнага касцюма, а мясцовыя прыгажуні тая касцюмы дэманстравалі падчас дэфіле. Таксама ў гэты дзень прайшлі майстар-класы па саломалляцтве (майстар Лілія Амелянчык), вышыўцы (Ганна Пазняк), разьбе па дрэве (Валерый Фецінскі і Міхаіл Грынцэвіч), лозалляцтве (Іван Шульгач) і іншыя.

Як напісалі ў “К” супрацоўнікі Зэльвенскага РМЦНТ, навінкай гэтага свята стаў праект “Адкрыцця людзям”. Ён праводзіўся ўпершыню, а мэта яго даволі простая: пазнаёміцца з тымі, хто займаецца не толькі дэкаратыўна-творчымі мастацтвамі, але і творчасцю ўвогуле — у любых яго праявах. Першым удзельнікам названага праекта стаў Геннадзь Коўш, які прадэкламаваў прысутным вершы ўласнага сачынення. Завяршылася свята майстар-класам па побытавых танцах, у якім прынялі ўдзел практычна ўсе госці.

І апошняя, самая смачная падзея тыдня, пра якую нельга не расказаць. Дык вось. Калі вы любіце сыр, вам абавязкова трэба было патрапіць на мінулых выхадных у гарадскі пасёлак **Любча**, што на **Наваградчыне**. Тут адбылося самае смачнае сырнае свята “Вясёлы сыравар”, якое, на думку дырэктара Наваградскага РЦКіНТ Наталлі Кавальскай, даўно сталася брэндавым і знакавым мерапрыемствам раёна.

Сырны аўкцыён, сырныя сэлфі, масавыя танцы “Сырны пазітэў” — чаго тут толькі не было! Самыя азартныя гледачы змаглі паспрабаваць сябе ў сырных шашках, у вясёлых гульнях, аўкцыёнах, конкурсах “Кінь ласо”, “Надаі малачка”, “Дэ-густатар ўгуртаў”. У рамках мерапрыемства таксама прайшоў кулінарнае шоу “Усе смакоціцы свету — у кавалачку сыру” і конкурсе “Сырнае дасягненне”.

Карацей кажучы, свята падарыла мноства яркіх імгненняў і дарослым, і дзецям. А цэнтральнай падзеяй смачнай дзеі стала, натуральна, выстава-дэгустацыя хатняй малочнай прадукцыі. Сыры швэрдэя і мяксыя, з “вялікімі дзіркамі” і з напаяньнікамі з кропу, папрыкі, грэцкага арэху. Тут жа прапаноўвалі пакаштаваць смачных сырнікаў і іншай выпечкі на аснове хатняга тварогу і смятаны.

Так, менавіта сыр і людзі, якія яго вырабляюць, сталі галоўнымі героямі свята ў Любчы. Так што калі зоркі не сышліся і вы яшчэ ні разу не былі на гэтай адметнай летняй культурнай акцыі, дык абавязкова там пабывайце. Чаго-чаго, а сыру там дасталася, прывічым нават для самага пераборлівага гурмана... Я дык, відаць, абавязкова з’езджу. Кажуць, халоднае малако і сыр вельмі добра падмагваюць змагацца з летняй спёкай.

Як неаднаразова казалі мне людзі ў гэтай вёсцы: “Калі хочаце сур’ёзна пазнаёміцца з мінулым і сапраўдным Беларусі, прыезджайце ў Здзітава не на пару гадзін, не на два — тры дні, а затрымайцеся тут даўжэй. Паходзіце нашымі легендарнымі сцежкамі, падыхаеце гэтым найчыстым паветрам, прыгледзецеся да мясцовых жыхароў — самых адкрытых і гасцінных!” І яны маюць рацыю. Калі не паглыбляцца зусім ужо ў шматвяковую гісторыю дадзенага населенага пункта — найстаражытнага паселішча на землях цяперашняга Бярозаўскага раёна, а ўспомніць падзеі 75-гадовай даўніны, то не толькі беларусы ведаюць пра знакімітую і крываваю Здзітаўскую абарону. Біялагічны заказнік “Спораўскі” — тэрыторыя пражывання вяртлявай чаротаўкі — рэдкай пявучай птушкі Еўропы. І я такі паспеў пазнаёміцца з некаторымі насельнікамі вёскі — хай і ненадоўга. І пазнаёміўся з устаноўмі, якія яны ўзначальваюць.

Алег КЛІМАЎ, Мінск — вёска Здзітава
Бярозаўскага раёна — Мінск / Фота аўтара

Здзітаўскі сельскі Дом культуры.

Хто паедзе ў Здзітава?

СУСТРЭЧЫ І РАССТАННІ

У багатым паслужным працоўным спісе ў цяперашняга бібліятэкара Здзітаўскай сельскай бібліятэкі Таццяны Пашкевіч значыцца нават праца ў канцы 1980-х — пачатку 1990-х дыск-жакеем у Спораўскім клубе! Але звільстая жыццёвая дарога, калі шчаслівыя гады чаргаваліся з падзеямі горкімі, рана ці позна павінна была прывесці гэтую жанчыну, што яшчэ зусім маленькай дзяўчынкай закахалася ў кнігу, да той справы, якой яна занятая цяпер. А трапіла на гэтую пасаду Таццяна Міхайлаўна ў 2016-м годзе, працягваючы аб’яву ў газеце аб сваёй вакансіі і прайшоўшы сумою ў выканкам.

— Напэўна, я адпавядала ўсім патрабаванням, неабходным для таго, каб апынуцца на гэтай пасаде, — успамінае мая суб’ясединца. — А ў нас цяпер хто бібліятэкар? Далёка не той чалавек, які проста выдае людзям літаратуру і прымае яе назад. Гэта яшчэ і бухгалтар, і сцэнарыст, і рэжысёр, і пастаноўшчык, і нават акцёр. На маіх плячах ляжыць і справядлівасць, і правядзенне мерапрыемстваў, якія рэкламуюць кнігу, скіраваных на прыцягненне ў бібліятэку чытачоў. Якіх мы і інфармуем, і даем ім духоўную ежу, а таксама магчымасць зносінаў з аднаслалачанамі па сценах іх дамоў.

Спадарыны Пашкевіч з тых кіраўнікоў бібліятэк, якія настроены ў адносінах да маладога пакалення, што наведвае такія ўстановы толькі па меры неабходнасці (напрыклад, калі таго патрабуе школьная праграма) і цэлым аптымістычна. Маўляў, усё роўна яно чытае — калі не папяровую літаратуру, дык хаця б у інтэрнэце. А ад аднаго да іншага не так ужо і шмат крокаў. Таццяна Міхайлаўна лі-

Гаспадыня бібліятэкі Таццяна Пашкевіч.

чыць, што аднойчы цяга да папяровай кнігі, закладзеная ў кожным чалавеку, прачнецца і ў тых, хто сёння не бачыць сваё існаванне без сацыяльных сетак. І прачнецца не ў сталым узросце, а нашмат раней.

А людзі ў гадах, тыя, хто ў сілу сваіх фізічных магчымасцяў не могуць дайсці да бібліятэкі, тут на асаблівым рахунку. Па чыгвягах і суботах Таццяна Пашкевіч адпраўляецца па іх дамах, прыхапіўшы з сабой замоўленую імі літаратуру.

— Але, на жаль, нашы самыя адданыя чытачы, людзі жажалы, усё часцей сыходзяць у іншы свет, — уздыхае бібліятэкар. — Светлая ім усім памяць... А моладзь з вёскі не скажаць, што ў немолай колькасці, але ўсё ж з’яўджае, таму праблема з наведваннем тычыцца і нас. Як мы яе пераадоляем? Напрыклад, прапагандуючы тая навінку, якія яшчэ і ў інтэрнэце не з’явіліся. Калі такіх няма ў нас у нейкі момант, то заўсёды дапамагае Бярозаўская раённая бібліятэчная сістэма, якая аператыўна вырашае пытанні з папуляраваннем яе філіялаў самай актуальнай літаратурай. Дзякуй, вядома, нашым куратарам велізарнае, але, на жаль, наогул на папуляраванне бібліятэчнага фонду адпускаецца не столькі сродкаў, колькі б нам хацелася.

Аляксандр Чайчыц.

А яшчэ хацелася б майёй візаві маленькага рамонт у будынку, узведзеным у 1965-м годзе і які да гэтага часу ашыпляецца печкай, а таксама больш сучаснай тэхнікі...

На мінулы год у бібліятэцы было запісана 310 чытачоў (пры плане ў 300), з іх 80 дзяцей. Аднай з самых узростаўх (і прычым пастаянных) чытачак ЗСБ 85 гадоў! Паспытам у наведвальніка карыстаецца амаль у роўнай прапорцыі як літаратура на рускай, так і на беларускай мовах, кнігі айчынных аўтараў.

Дарэчы, школа ў Здзітава — беларускамоўная.

Вярнуўшыся ў нашай гутарцы да прапаганды бібліятэчнай справы, Таццяна Міхайлаўна распавяла, што сярод сёлётных акцый, закліканых прыцягнуць да ўстановы новых чытачоў, — сустрэчы са знакавымі для гэтай тэрыторыі людзьмі. Адна з іх — з б’льым настаўнікам нямецкай мовы тутэйшай школы Марыяй Іванаўнай Кашталыня. Гэты трываў чалавек — інвалід першай групы — быў і да таго добра вядомы ў раёне як асоба шматгранная, якая вышывае, вяжа, піша карціны. А цяпер спадарыня Пашкевіч раскрывае яе перад большай аўдыторыяй і як паэта!

На папулярнысць бібліятэкі працуюць шматлікія круглыя сталы, дэпуты на розныя тэмы, уключаючы і літаратурныя.

Здараецца, распавадае бібліятэкар, такія вострыя дыскусіі ўзнікаюць у “яе” ўстанове з нагоды той ці іншай кнігі, што ў памяшканні роўна становіцца гораца. Напрыклад, калі абмяркоўваюцца творы Наталлі Батраковай або Тамары Лісіцкай — лідараў кнігавыдачы ў жанчын...

РАШЭННІ І ПОШУКІ

Ледзь пачуўшы маё пытанне, а ці валодае Здзітаўскі сельскі дом культуры ўласным брэндам, дырэктар установы Аляксандр Чайчыц тут жа адказаў:

— Гэта народныя калектывы клуба аматараў фальклору і народнай песні “Драгабужская багатуха”, які адвандраваў з канцэртамі ледзь ці не ўсю вобласць. І, вядома, брэндам з’яўляецца яго канцэртная праграма “Драгабужскія песні пра каханне”. Знакавая фігура СДК і Дзед Мароз Драгабужскі — вельмі ён нам дапамагае выконваць на дэна платных паслуг у зімовую пару года, калі адпраўляецца па раёне віншаваць са святамі малых. Калі б былі неабходныя грошы, можна было б і сядзьбу для гэтага персанажа пабудаваць, куды б з’яўляцца як мінімум з усёй Берасейшчыны. Але тэхнікі сродкаў няма.

Прайшоўшы на працу ў Дом культуры дзесяць з лішнім гадоў таму, спадар Чайчыц заспеў і сам буды-

нак, і яго матэрыяльна-тэхнічную базу ў вельмі гнятлівым стане: апараты — “нуль”, касцюмы — старыя-старыя. Візіт Аляксандра Васільевіча ў райвыканкам даў свае вынікі — апаратура абновілася, касцюмы абнавіліся. Можна, каго іншага і папрасілі б пачакаць, але і кіраўнік на паверку выйшаў чалавекам актыўным, праб’ўным, ды і калектывы, што апынуліся

нас ходзіць у шахматна-шашачны клуб “Белая ладзя”, у клуб аматараў сучаснай музыкі The Wall — яго так называў па альбоме гурта Pink Floyd.

З таленавітых людзей і Святлана Пашкевіч. Яна хоча і на пенсіі з мінулага лістапада, але працягвае працаваць на Бярозаўскай ГРЭС апаратычым. А вязану пачала ў школе — гэтую рамяству навучыла яе цётка. “Нягледзячы на тое, што і нікі для вязання тады былі дэфіцытным таварам, ды і дорага яны каштавалі, з часам вязанне стала шмат, — узгадвае Святлана Паўлаўна. — Кожныя выходныя хадзіла ў клуб у новай берэтцы”. Пазней прыйшло іншае захапленне — вышыўка. Але вось гэта “шмат” так і засталася толькі для сябе, сваёй сям’і і знаёмых. Ніякай камерцы, нават аб выставах сваіх вырабаў спадарыня Пашкевіч не заікаецца. Але я папрасіў на хвілінку забыцца пра сціпласць і адкрыта выказацца пра здзітаўскую культуру.

Каментарый

Святланы ПАШКЕВІЧ:

— Ужо гадоў шэсць як я прыйшла ў фальклорны калектыв — спяваю люблю ўсё жыццё. І некай зацелася паспрабаваць сябе на сцэне, у калектыве, дзе і даведлася шмат новых цікавых песень. Ансамбль наш у Здзітава мала скажаць, што любяць — яго вельмі любяць! І запатрабаваны ён не ў адной нашай вёсцы. А культурыне жывіць тут якое... Калі б не энтузіязм Аляксандра Васільевіча, можа, яно было б больш шіхім, спакойным... А так часам здаецца, што на мерапрыемствы Дома культуры збіраецца ледзь не ўся вёска, ці ледзь не ўсе 700 яе жыхароў. Значыць, цікавыя ім яны, аддуху ў іх знаходзяць. І ім радасна, і нам — тым, хто для іх спявае!

Але так не атрымліваецца, бо не ўсе праблемы Аляксандру Васільевічу ўдалося вырашыць. Ёсць цяжкасці з акампаніятарамі — музычна падкаванымі, адукаванымі: такіх прафесіяналаў, што мроілі б аб працы ў вёсцы, знайсці нялёгка. Так, малады спецыяліст прыходзіць у Дом культуры...

— Дзяўчаты, як правіла, — і спадар Чайчыц паціскае плячыма. — І праз нейкі час сыходзяць у джэрот. У мяне і жарт на гэты конт ёсць: хто да мяне прыходзіць, паліпае сямейнае становішча... Што я сакрэт які, ці што, адкрыю, сказаўшы, што не гарача жаданнем малады спецыялісты размяркоўвацца ў вёсцы? Ці што маладая кроў нам патрэбна. І хлопцы цікавыя, таленавітыя ёсць, шукаем іх: я ж бачу, хто да

Калі я ў канцы нашай гутаркі з Аляксандрам Чайчыцам спытаў яго аб тым, што не спрыяе дзейнасці Дома культуры, ён адказаў, што, на жаль, ёсць людзі, якія сваёй некампетэнтнасцю перашкаджаюць працы тых, хто на самай справе ведае, якой павінна быць сучасная айчынная культура. Якая і спадчыну захоўвае, і ад трэнднага сённяшняга дня не адстае. Трапіцца тых, хто раздзяляе абіячаны, на выніку іх не выконваючы. Натуральна, што сустрэчы з падобнымі персонамі ідуць на шкоду не проста здзітаўскай культуры, але і беларускай культуры наогул. Чаму-сьці мне здаецца, што не адзін толькі Аляксандр Васільевіч сутыкаўся з такімі людзьмі...

Яшчэ ў рамках міжнароднай выставы “СМІ ў Беларусі” ў мінулыя месяцы давялося прысутнічаць на круглым stole, прысвечаным тэме “Дарослыя праблемы дзіцячага чытання”. Казалі шмат, прыгожа, яскрава, па тэме, але ў большасці — тэарэтычна. Практыкаў, якія штодзённа маюць зносіны з дзецьмі-чытачамі, чамусьці не было. Сама ж маю багаты вопыт, і як бібліятэкару мне хочацца шмат сказаць пра чытанне і малодшых школьнікаў, і старшакласнікаў, бо праблемы ёсць ва ўсіх групках.

Не так даўно ў нашу восьмую дзіцячую бібліятэку Мінска прыйшоў раззлаваны мужчына з патрабаваннем выдаць яму літаратуру пра Вялікую Айчынную вайну, бо яго 11-гадовы сын нічога пра яе не ведае. Перабіраючы праланаваныя кнігі, мужчына скардзіўся на настаўнікаў і адукацыйны працэс — нічога не расказалі, творы ваеннай тэматыкі не чыталі, у музей не вадзілі, на экскурсію ў Хатынь не звазілі... Я, праўда, вельмі сумняюся, што насамрэч так і было, але ў мяне пытанне да бацькі: што ён рабіў і дзе быў? Мужчына ж быў упэўнены, што гэтымі пытаннямі павінна займацца школа. На маю думку, гэта абавязак бацькоў. У кожным беларускім горадзе шмат помнікаў загінулым байцам і вуліц, названых у гонар герояў вайны. Інтэрнэт у дапамогу, калі ляютна лішні раз наведаць бібліятэку.

Тое ж самае і з чытаннем (і не толькі з ім). Любоў да кнігі павінны прывіць бацькі яшчэ ў дзяцінстве. На семінары прагучала слушная думка: школа не прывівае любоў да чытання. Цалкам згодна! Чытанне па школьнай праграме — гэта абавязак. Якая тут можа быць любоў? Што кажуць нашы чытачы пра школьную літаратуру: сумна, незразумела, цяжка, дэпрэсія, штосяці спадабалася, але не вельмі. Вядома, ёсць і станоўчыя водгукі, калі дзіцяці твор цалкам спадабаўся і яны атрымалі задавальненне ад працыванага, але ж адмоўных больш.

Галоўнае адразненне чытання “для душы” ад праграмнага — дзіця абярэе тое, што яно хоча чытаць менавіта сёння, з пэўным настроем, пачуццямі, жаданнямі, марамі. Школьнае праграма навязае тое, што палічылі вартым не знаёмства даросля. А ці любіць вы, калі вам штосяці навязаюць і прапануюць сілком?

Адноль і вышчае не любоў да кнігі, а прыхільнасць да электронных гульні. Чытаць цяжэй, чым гуляць, чытанне — гэта праца. Якое стаўленне да працы ў чалавека, калі яна яму не даспадобы? І шмат дарослых не дачытваюць кнігу нават да сярэдзіны, калі яна не зацікавіла. Школьнік такой

магчымасці не мае, хіба толькі двоечнік.

“ТУТ НЯМА ЧАГО ЧЫТАЦЬ, АДНЫ МАЛЮНКІ”

Вяртаемся ў дзяцінства. На сёння кніг для самага маленькага ўзросту не адна сотня. Пачынаючы ўжо з першага году жыцця, дзіцей можна атачыць прыгожымі кнігамі-малюнкамі, дзе амаль што няма тэксту, але ёсць цудоўныя ілюстрацыі, праз якія можна пазнаваць на-

Бацькі чытаюць — чытаюць дзеці?

ваколле. З узростам дзіцяці расце колькасць і складанасць тэксту.

Устойлівае меркаванне “бацькі чытаюць — дзеці чытаюць” часцяком не адпавядае рэчаіснасці. Нават прыводзячы сваіх дзяцей у бібліятэку, большасць з іх самі выбіраюць кнігі і не хочуць браць упадабаную кнігу самім дзіцём. Прычым тае становішча не толькі з малымі дзецьмі, але і з больш старэйшымі, амаль што самастойнымі школьнікамі. Рэплікі бацькоў у такіх выпадках здзіўляюць і абурваюць: “тут няма чаго чытаць, адны малюнкi”; “табе не будзе гэта цікава”; “коміксы — не літаратура”; “я ў тваім узросце ўжо Верна чытаў”; “фэнтэзі не бяры, ты і так шмат фантазіруеш”; “ты такі муляк глядзела, навошта табе яшчэ кнігу чытаць?”. І гэта ў бібліятэцы, дзе ўсе кнігі бясплатныя! Не дзіўна, што з такім падыходам дзеці ў хуткім часе перастаюць чытаць, а бацькі скардзіцца на іх, на тэлефоны, планшэты і інтэрнэт.

Наконт фэнтэзі — бацькоў не разумею. Народныя чараўныя казкі, што беларускія, што замежныя, — тое ж самае фэнтэзі. Змей Гарыныч, Баба Яга, дамавікі, лесуны, русалкі, гномы — менавіта яны аснова сучасных твораў у гэтым жанры. У той жа школьнай праграме казкі чытаюць да пятага класа — і нічога. А да сучасных аўтараў-казачнікаў бацькі ставіцца скеп-

тычна. Ды і не толькі да казачнікаў. Ёсць бацькі (і іх шмат), якія лічаць, што ў сучаснай літаратуры ўвогуле няма нічога прстойнага, і прымушаюць сваіх дзяцей чытаць толькі тое, што чыталі ў сваім дзяцінстве.

На малюнкi, на маю думку, увогуле наракаюць бацькі дарма. Кніга пачынаецца з вокладкі, дзіцячая кніга прыцягвае ілюстрацыямі, а тэкст у ёй стаіць на трэцім месцы. “Візуалізацыя дапаўняе тэкст, выкарыстоўваецца як магніт”, — гучала падчас круглага. Гэта яшчэ б усвядоміць некаторым нашым выдаўцам. Расійскі дзіцячы кніжны рынак ужо даўно працуе па гэтым прыцыпе. Нашы кнігі значна прайграюць, таму часта і застаюцца на паліцах бібліятэк і кнігарняў.

ПОПЫТ НА ФЭНТЭЗІ І ДЭТЭКТЫВЫ

Зараз шмат кажуць пра кліпавае мысленне ў дзіцяці (і ў дарослых таксама). На сустрэчы абмяркоўвалі і гэтую тэму. Дзецям цяжка засвойваць вялікія каналы пазнавальнага тэксту, асабліва без малюнкаў і графічных дадаткаў. Але ж дарослыя самі пераходзяць на такое мысленне і камунікацыю праз нейкія піктаграмы, смайлікі і стыкеры пры перапісцы ў месэнджарах. Дык чаго ж мы хочам? У дзіцяці ёсць з каго браць прыклад.

Ад знешнясці кнігі прыродзем да яе зместу.

Што чытаюць дзеці? Па дадзеным сацыялагічнага апытання, якое праводзіла Нацыянальная бібліятэка Беларусі, чытанне ў дзіцей стаіць на трэцім месцы сярод заняткаў у вольны час. На першым — гульні з сябрам, на другім — гульні на вуліцы. Атрымліваецца, дзеці ўсё ж чытаюць гэтак жа шмат, як і раней. І не трэба на кожным кроку казаць, што яны прыклекілі да тэлефонаў. Тым больш адкуль у іх тыя самыя тэлефоны?

Па выніках таго ж самага апытання, дзеці ў чытанні аддаюць перавагу прыгодніцкай і забаўляльнай літаратуры на рускай мове сучасных аўтараў.

Аналізуючы кнігавыдачу ў нашай бібліятэцы, бачу, што дзеці любяць ўзросту выбіраюць дэтэктывы, творы пра сяброўства, крыху старэйшыя — пра каханне, прыгоды, у тым ліку фэнтэзі. Класікаў не па праграме, але ж па рэкамендацыі бацькоў чытаюць толькі малодшыя школьнікі ды старшакласнікі, якія цікавіцца моладзямі (то-бок раскручанымі ў інтэрнэце) аўтарами. Як правіла, заходнеўрапейскімі і амерыканскімі.

Чаму сярод дзяцей у трэндзе так знаеце “лёгкае чытванне”? Па тых жа самых прычынах, што і ў дарослых — за кнігай дзеці хочуць адлічыць, весела правесці час. А сур’ёзнай літаратуры хапае ў школьнай праграме.

Але хто сказаў, што сучасная літаратура для дзя-

цей пуста? Ёсць шмат твораў, дзе ўздымаюцца сур’ёзныя праблемы — і цяжкія хваробы, і смерць блізкіх, і наркаманыя, і раннія палавыя сувязі, і шмат іншага, пра што не ўсе адважваюцца гаварыць са сваімі дзецьмі.

Па-беларуску ў сваё задавальненне чытаюць вельмі мала. Прычым сярод найбольш упадабаных твораў у той жа анкеце падлеткі называлі хіба праграмыны. Хутчэй за ўсё дзеці пісалі творы, якія ўспомнілі.

Складаючы апытанку, я сама напрасіла б падлеткаў напісаць творы сучасных беларускамоўных аўтараў, якіх яны чыталі ці хаця б чулі пра іх. Упэўнена, вынікі не былі б такія вясялкавыя. Дарчы, колькі беларускамоўных сучасных аўтараў і іх твораў для падлеткаў і пра падлеткаў зможце назваць вы? Нагадаю, дзеці ў такім узросце хочуць чытаць пра сябе, пазнаваць суседа, сябра, аднакласніка. Як бы прыкра гэта ні гучала, але ў нас амаль няма сучаснай беларускамоўнай літаратуры для падлеткаў.

Госць круглага стала, пісьменнік Віктар Кажура агітаваў за калыханкі на роднай мове, за чытанне дзеткама самага маленькага ўзросту па-беларуску, дэкламаваў свае творы. Усё гэта цудоўна, аднак і тут мы прайграем расійскаму ці нават рускамоўнаму кніжнаму рынку. У нашай бібліятэцы на двух вялікіх сталажах для дзетка гадоў да пяці-

шасці стаіць каля тысячы кніг, беларускамоўных з іх добра калі паўсотні. Толькі для вучняў пачатковых класаў ніша беларускамоўнай літаратуры больш-менш запоўненая.

“ЗРАБІЎ СПРАВУ — ГУЛЯЙ НА СЛАВУ?”

Падчас круглага стала абмяркоўваліся не толькі колькасныя паказчыкі чытання, але і яго якасць. Дзеці чытаюць больш простыя тэксты, чым раней, працыванае не запамінаюць, пераказваць не могуць.

Не так даўно наша чытачка, вучанца 11 класа, сказала мне: “Нас у школе вучаць ставіць крыжыкі. Мы вусна амаль што не адказваем”. Такія рэплікі кажуць ужо самі дзеці! Бо нават у малодшых класах вельмі папулярная форма кантролю ведаў — тэсціраванне. Але ж пытанне застаецца адкрытым: хто будзе вучыць дзіцей гаварыць — прыгожа і зразумела выказваць свае думкі?

Магчыма, на якасць чытання ўплывае хуткасць. Ужо не адзін год рэклама прываблівае вока на розныя курсы хуткаснага чытання для дзяцей, падлеткаў і дарослых, у інтэрнэце ёсць шмат парадаў. Так эканоміцца час, якога і так не стае. Падчас круглага стала выказваліся меркаванні, што хуткачтанне — гэта дрэнна, дзеці не задумваюцца над працываным, не суперажваюць герою. Толькі калі ж ім суперажываць, калі трэба рашыць некалькі задач па алгебры ці запомніць новых слоў на англійскай, адсядзь сем урокаў, схадзіць у спартыўную секцыю... І тут спрацоўвае “зрабіў справу — гуляй на славу”.

З-за вялікай загружанасці ў школе, стомленасці і малой колькасці вольнага часу зніжаецца і колькасць працываных дзецьмі кніг. Ужо ад вучняў шостага-сёмага класаў даводзіцца чуць, што не хапае часу на літаратуру для сябе.

Канешне, ні круглы стол, ні гэты допіс, ні размовы праблемы дзіцячага чытання карэнным чынам не вырашаць. Трэба больш рабіць. Беларускаму пісьменнікам — больш пісаць цікавыя гісторыі, выдаваць іх — прыгожа іх афармляць, бібліятэкарам (а таксама аўтарам, гандлярамі, настаўнікамі) — рэкламаваць, бацькам — чытаць разам з дзецьмі, прыслухоўвацца да іх меркаванняў і жаданняў. Але ж усё гэтыя меры ўсё роўна не дадуць ні аднаму дзіцяці дадатковую вольную гадзіну для кнігі для душы.

Марына ПЕТРАШКЕВІЧ,
бібліятэкар

Кірыл КЕДУК — беларускі піяніст, якога вельмі цяжка вылавіць для сустрэчы, паколькі амаль увесь час ён праводзіць за межамі нашай краіны і пакуль не скарый хіба адну Аўстралію. Steinway Hall у Нью-Ёрку, Зальцбургскі Мацартэум, Маскоўская кансерваторыя, зала Каралевы Лізаветы ў Антверпене, Марыінскі тэатр у Пецярбургу, зала Вердзі ў Мілане, Bridgewater Hall у Манчэстэры, Тэатр Гарыбальдзі ў Палерма, Маскоўскі міжнародны Дом музыкі і Hamariku Asahi Hall у Токіа — музыкант шмат выступае як сольны выканаўца ды супрацоўнічае з рознымі аркестрамі з усяго свету, але і беларускіх слухачоў не абмінае ўвагай. “Культура” ўлучыла момант паміж канцэртамі на радзіме і пагутарыла з піяністам пра яго планы на будучыню, сучасную беларускую музыку і аркестравую хімію.

СПРАВЫ, ЯКІЯ НЕ ЗАБЫВАЮЦА

— Першае пытанне — пра ваш стыль жыцця. Вы знаходзіцеся ў рэжыме пастаяннага руху, нават бегу. Ці не стамяцеся ад гэтага? Не хочацца часам спыніцца, падумаць, ці варта ў такім тэмпе працягваць далей?

— Часам такое жаданне ўзнікае, але часцей за ўсё ненадоўга. Літаральна пара спакойных дзён — і я адчуваю голад. Мне важна, каб жыццё было хуткім.

— Вам прыходзіцца вельмі шмат часу праводзіць у раз'ездах. Чым звычайна займаецеся падчас далёкіх пералётаў або асабліва працяглых паездак?

— Пішу эмаілы, адказваю на званкі, сам тэлефаную. Дарэчы, калі няма сувязі (часцей за ўсё такое бывае ў самалётах), гэта якраз добры час, каб проста падумаць, усё ўзважыць.

— І пра што вы думаеце ў такія моманты?

— Спрабую скласці пазл, усё ўпарадкаваць, каб на секунду ўздыхнуць спакойна, зразумець: так, гэта зрабілі, гэта паспелі, а гэта даробім заўтра. Нават у вельмі рэдка хвіліны спакою я думаю пра справы (смяецца).

— Вы выступалі як сольны выканаўца на вельмі вялікіх пляцоўках, у прыватнасці ў Steinway Hall у Нью-Ёрку. Што вы адчувалі, калі выходзілі на такую вялікую сцэну ў першы раз? Збоку гэта выглядае, быццам глядзітар выходзіць адзін на адзін з тыграм у Калізеі.

— Мяне гэта ўсё ж такі больш натхняе, чым пахожа, на шчасце. Вялікая перапоўненая зала надае мне новыя сілы. Мне хочацца паказаць гэтым людзям, што я ўмею. На сцэне ў мяне быццам з'яўляюцца дадатковыя магчымасці. Мозг працуе хутчэй. Уласна, гэта ўсё і вырашае — бо пальцы рухаюцца не самі па сабе.

СУВЯЗІ, ЯКІЯ ВАЖНА ЗАХВАЦЬ

— Год таму ў інтэрв'ю вы пералічылі групы, якія слухаеце...

— Ну як слухаю (смяецца), хутчэй, магу слухаць.

— Добра, музыка, якая часам гуцьць у навушніках. Там былі Sting, The

Бег чалавека з беглымі пальцамі

Prodigy. Можна быць, за мінулы год адкрылі для сябе нешта новае ў папулярнай музыцы?

— Насамрэч удалых прасактаў хапае, перыядычна яны з'яўляюцца, але пры гэтым вялікіх адкрыццяў я для сябе не зрабіў. The Prodigy мне было цікава паслухаць, таму што пасля доўгага перапынку ў іх выйшаў вельмі ўдалы альбом “Invaders Must Die”, але цяпер рэдка да іх вяртаюся. Нядаўна адкрыў для сябе нашу Паліну Рэспубліку — убацьчу яе выступленне на ўкраінскім “Х-фактары”, гэта было вельмі крута.

— Ці сочыце яшчэ за кім-небудзь на беларускай сцэне?

— Бачыў у “Фэйсбуку”, што нядаўна выйшаў рэп-альбом на беларускай мове. Я паслухаў кавалак — вельмі добра і цікава. Зусім нязвыкла для мяне, але ад таго і крута ўспрымаецца яго гучанне.

— Але ці не ўзнікала думка прапрацаваць з якім-небудзь беларускім музыкантам?

— Узнікала, было нават сёе-тое канкрэтнае ў плане, але сарвалася. З той жа Палінай Рэспублікай я хацеў бы прапрацаваць. Насамрэч у нас нават за-

не вельмі патрэбны. А вось у рэп-музыцы, якую я люблю, 1980—1990-х гадоў, напрыклад, The Notorious B.I.G., ёсць шмат невядомых сапраўдных амерыканскіх гангста-рэпераў, у якіх музычны бок моцна хіліцца да джазу. Але пры гэтым самому мне цікава зрабіць блюз-джаз-поп.

гэта разважаю, але мне праўда не хочацца выступаць занадта шмат.

ПАКАЛЕННЕ, ЯКОЕ АКАЗАЛАСЯ ДОБРЫМ

— Вы выступіце на канцэрте ў Белдзяржфілармоніі 31 чэрвеня, дзе, акрамя вас, прымае ўдзел шмат

нават не мог быць фізічна, таму што ён адбыўся яшчэ да майго нараджэння, але на якім я марыў бы пабыць, — гэта канцэрт Уладзіміра Горавіца з Зубінам Метам у Нью-Ёркскай філармоніі (1978 год. — Ц.В.). Вельмі часта пераслухоўваю запіс гэтага канцэрта. Але нават не ведаю, чаму мне нічога іншага не прыйшло ў галаву...

— Можна, таму, што музыка стала для вас руцінай?

— Не, я не магу сказаць, што не адчуваю дзіўнага трапятання перад выходам на сцэну. На шчасце, яно заўсёды прысутнічае. Мая збынтэжнасць звязаная з тым, што я, вядома, быў на многіх добрых выступленнях, але цяпер не магу ўспомніць нічога, што б мяне кранула, ад чаго захапіла дух. А вось канцэрт Уладзіміра Горавіца я нядаўна пераслухоўваў, калі не мог заснуць, і гэта вельмі яркае ўражанне. Кожны раз ад яго ўзнікае такое адчуванне, быццам я знаходжуся ў той зале.

— Што ў гэтым канцэрте такога асаблівага? Што за магія адчуваецца нават праз запіс?

— Ён у пэўным сэнсе ўніверсальны, таму што малады Зубін Мета, неверагодны дырыжор, што кіруе неверагодным аркестрам, які акампаніруе майму любімаму, найлепшаму піяністу ўсёй часоў Уладзіміру Горавіцу, — штосці ўнікальнае. У гэтым канцэрте адчуваецца вялікая павага Зубіна Мета да Уладзіміра Горавіца. Дырыжор тонка адчувае ўсё тое, што выконвае сабе сабой. Рукамі ён дырыжыруе сотняй людзей на сцэне, але пры гэтым слыхам ён звернуты менавіта да Горавіца і ідзе за ім, куды б той ні павёў, а вядзе ён у незабыўныя вышыні.

ХІМІЯ, ЯКУЮ ЦЯЖКА ЗНАЙСЦІ

— Наколькі вялікая розніца ў адчуванні музыканта пры сольным выступе і з аркестрам?

— Калі выходзіш на сцэну сольна — ты быццам абсалютна голы, сам адказваеш за музыку, якую іграеш. Калі ёсць аркестр, адчуваецца хімія паміж салістам і дырыжорам, то ўзнікае зусім іншая энергетыка. Я не кажу, што нешта лепш ці горш, гэта проста зусім розныя рэчы.

— Ці бывае, што такой хіміі не ўзнікае?

— Вядома, гэта ж звычайнае чалавечае стаўленне да працы, але тады трэба шукаць кантакт, таму што бывае, што ён з'яўляецца нечакана на сцэне падчас выступу. Кантакт трэба шукаць заўсёды.

Цімур ВІЧУЖАНІН

Даведка

Кірыл КЕДУК нарадзіўся ў Гродне. Пачаў займацца музыкай у 6 гадоў. У 1997 годзе дэбютаваў на філарманічнай сцэне ў якасці саліста з Дзяржаўным акадэмічным сімфанічным аркестрам РБ. Навучаўся ў Барыса Петрушанскага ў Міжнароднай фартэпіянай Акадэміі Incontro col Maestro, у Пятра Палечнага ў Музычным універсітэце Шапана ў Варшаве, скончыў аспірантуру ў класе Грэма Скота ў Каралеўскім Паўночным каледжы музыкі ў Манчэстэры. Лаўрэат больш як 15 міжнародных конкурсаў. У 2013 годзе выпусціў дэбютны альбом My Polish Diary, прысвечаны памяці бацькі і запісаны Delos Records — адным з самых аўтарытэтных амерыканскіх лейблаў, які меў эксклюзіўны кантракт з Дзмітрыем Хварастоўскім. З'яўляецца ініцыятарам і стваральнікам міжнароднага музычнага фестывалю Tuzen House, які з верасня 2013 года ўжо традыцыйна праходзіць у Гродне.

— Вы цяпер часцей выступаеце за мяжой. Як шмат у бліжэйшы час плануеце канцэртаў у Беларусі?

— Дастаткова, але мяне не хочацца, каб іх было занадта шмат. Гэта не павінна ператварацца ў графаманства. Вядома, кажу гэта самому сабе з доляй іроніі, але тут і праўда патрэбны камерцыйны падыход.

Напрыклад, адзін выканаўца можа рабіць 500 запісаў на працягу года, а другі — толькі тры. Але гэтыя тры — тая музыка, якую дакладна трэба паслухаць. Такі абдуманы падыход да продажу самога сабе. Я не так часта пра-

таленавітых маладых беларускіх выканаўцаў, якія ўжо заваявалі ўвесь свет. Яны прыкладна аднаго ўзросту. Як вы для сабе тлумачыце тое, што ваша пакаленне аказалася настолькі “музычным”?

— Проста добрае пакаленне пераходу ад савецкай сістэмы да новай. Гэта час вялікіх пераменаў, але ў мяне няма канкрэтнага адказу на пытанне. Проста рэнесанс.

— Ці ёсць нейкія асабліва музыканты, якія могуць быць не вельмі вядомымі ў нас, але якіх раіце паслухаць?

— Яго ведаюць у нас як мінімум самі музыканты, але ўсё роўна назаву імя піяніста — Аркадзь Валадос. У любым выпадку, зараз ёсць інтэрнэт, таму пра ўсё можна падрабязней даведацца там.

МАГІЯ, ЯКУЮ НЕ ЎБАЧЫЎ

— Вы з'яўляецеся частым госцем розных канцэртаў за мяжой, таму напэўна былі на нейкім выступленні, якое вас асабліва ўразіла.

— Шчыра кажучы, не магу нічога прыдумаць, але магу раставесці пра выступ, на якім я не быў і

Вельмі сур'езная, стыльная і валявая. Цікаўная да ўсяго. Здымала ў Афрыцы, Сібіры, Інданезіі, Японіі, Паўднёвай Карэі... Чатыры гады таму прыезджала і да нас з праектам "Камуналка" пра піцерскія камунальныя кватэры. Сёння яна — французская фатографка і куратарка Франсуаза Юг'е, афіцэр французскага ордэна "За дасягненні ў літаратуры і мастацтве" — скарае мінскую публіку ўжо моднай фатаграфіяй: 11 чэрвеня ў межах прэв'ю Месяца фатаграфіі ў Мінску ў Falcon Club Cinema адкрылася выстава зноймай фатаграфікі "Цудоўныя", прысвечаная фэшн-індустрыі. Як гэтай маленькай жанчыне з фотаапаратам нават у такім жанры, як фэшн, удаецца паказаць свой характар? "К" не ўтрымалася і спытала пра гэта ў яе самой. А таксама пагутарыла з пераможцай World Press Photo пра рачных духаў Малі і той самы кадр, які трэба паспець схапіць.

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ / Фота Ганны ШАРКО

МУЗА І ТВОРЦА

— Франсуаза, вашы фатаграфіі не падобныя да тых здымкаў, што мы прывычаліся бачыць у глянцавых часопісах, калі акцэнт робіцца на бліскачэй знешнасці мадэляў. Вы нібыта наўмысна імкняцеся пазбягаць фіксацыі іх твараў... Чаму?

— Так, гэта не выпадкова. Вы ведаеце, якія былі мадэлі на тых паказах? (Франсуаза працавала ў фэшн-індустрыі ў 1980 — 1990-я. — Д.А.) Анарэксічныя! Толькі Наомі Кэмпбел — выключэнне. Я застала яшчэ тую эпоху, калі і з савецкай прасторы шмат дзяўчат прыезджалі на захад, каб стаць мадэлямі. І агенты таксама выбіралі з іх вось такіх анарэксічных. Гэта мяне зусім не натхняла. Больш за тое, я працавала ў саміх атэлье і бачыла, як адбываюцца прымеркі. Звычайна куцюр'е прымяраюць сваю калекцыю на дзвюх мадэлях. Аб'ёмы гэтых дзяўчат жорстка калыфікаваныя: ногі — такой даўжыні, талія — такой і так далей. Усё гэта падавалася мне сущэльным фэйкам, таму я і фатаграфавала інашэ — вяртатку, уласна майстэрства краўцоў, прыгажосць касцюма. А ў абліччы саміх мадэляў жыцця я не ўбачыла.

— Але ж у вашым праекце "Камуналка", які мы мелі магчымасць бачыць у 2015 годзе, прысвечаным піцерскім камунальным кватэрам, ёсць і агоненыя паненкі...

— Гэта зусім інашэ. Калі я працавала над "Камуналкай", сустрэлася з Наталіяй — яна стала маім правадніком у свет піцерскіх камуналак і своеасаблівай музай. Я ўбачыла яе першы раз, калі Наталія нейкім зусім незвычайным для мяне чынам прала бялізну. "Хачу сфатаграфавач гэтую жанчыну", — сказала я свайму перакладчыку Валодзі. Ён адказаў: "Ні ў якім разе". Але ўсё ж патэлефанавалі з просьбай аб сустрэчы. І што вы думаете? Калі мы прыйшлі, жанчына ад-

Франсуаза Юг'е: "Безумоўная ўмова фатаграфіі — адчуваць сябе вольным"

З серыі "Цудоўныя".

Падчас паказу Цьеры Мюглера.

чыніла нам дзверы палкам аголенай.

— Проста ў Санкт-Пецярбургу талды яшчэ панавала традыцыя пазіравання. Маўляў, жанчына — муза, мадэль, а мужчына — мастак, творца, тым больш усе ведаюць пра ўрокі ў акадэміях мастацтваў, калі студэнты вучацца маляваць менавіта з натуры. Дык вось, у вачах маёй гераіні я была тым самым творцам — і таму яна так спакойна перада мною распранулася. Як і іншыя дзяўчаты.

Увогуле ў Францыі і ў вашых краях, магу заўважыць, даволі рознае стаўленне да аголенасці. Скажам, у Санкт-Пецярбургу падчас белых начэй і ў Мінску мне даводзіцца бачыць мужчын, што ў спякоту ходзяць з аголеным торсам. У Францыі гэта проста недапушчальна.

— Ёсць такое. Але, як я вас разумею, вяртаючыся да папярэдняга пытання, у вашых праектах былі розныя задачы?

— Так. Нягледзячы на прысутнасць аголеных

жанчын у "Камуналцы", іх прыгажосць для мяне не была прыныцовай. Я нават вырашыла не фатаграфаваш вельмі прывабных узбекскіх дзяўчат, што жылі са мной па суседстве. А вось даволі мажогна мужчыну зняла і потым уключыла яго гісторыю ў фільм. Я не люблю рабіць тое, чаго ад мяне чакаюць. Да ўсяго, важная частка праекта — сама савецкая эстэтыка камуналак, якую мне хацелася зафіксаваць. Гэтыя рэкламатаваныя колеры сенаў, што "спускаліся" зверху. Эстэтыка разбурэння пакояў... І кожны праект правакуе мяне на рашэнне сваіх задач.

УСЁ ПАЧАЛОСЯ З ВЫХАВАННЯ

— Магу зрабіць выснову, што і ў "Камуналцы", і ў модных Sublimes вы раскрываецеся як мастачка, якой цікава штосьці невідзачнае...

— Менавіта. Але мяне выгадавалі такой — той, якая мусіць мысліць самастойна. Усё мае жыцц-

цё — вельмі незвычайнае, але ўсё пачалося менавіта з незвычайнага выхавання. Я выхоўвалася ў каталіцкіх манашках, што мелі даволі прагрэсіўныя погляды на навучанне — выкарыстоўвалі метады Мантэсоры. Паводле яго ты сам вольны абіраць вучэбныя прадметы і выкладчыкаў па ўласным жаданні. Так, ёсць пэўныя абавязковыя заданні, але калі ты іх выканаў, калі ласка — вывучай тое, што табе даспадобы. Пагадзіцеся, гэта зусім іншая сітуацыя, чым калі ў цябе адзін выкладчык на 25 вучняў. У нас працавалі выдатныя педагогі. Напрыклад, мой выкладчык французскай мовы і літаратуры быў святаром, што адмовіўся ад сану. Гэта па духу быў абсалютны рок-н-рольшчык, які распавядаў нам пра літаратуру ў правакатыўным ключы. Як бачыце, ужо з маленства мяне заахвочвалі да таго, каб мысліць і дзейнічаць самастойна.

— Па вашых працах гэта заўважна, як і тое, што

вам блізкае тэма жаночай эмансипацыі...

— Я сама — з тых жанчын, то эмансипавалі французскае грамадства ў 1980-я. Мы змагаліся за свае правы, дамагаліся зменаў у заканадаўстве — напрыклад, скасавання закона аб забароне абортаяў.

Да ўсяго, мая прафесія. Жанчын-фатографай прыкладна майго пакалення ў Францыі практычна няма. І тое вельмі проста патлумачыць. Уявіце сабе такую сітуацыю: маці дваіх дзяцей раптам кажа мужу, што хоча паехаць паздымаць у Сібір на шэсць месяцаў? Мяркую, што для большасці мужчын падобны расклад будзе непрымальным. І не толькі ў Францыі. Такім чынам, жанчыны губляюць магчымасці сваёй прафесійнай рэалізацыі. Акрамя таго, з недаверам да іх як да спецыялістаў яны сутыкаюцца і на працы. "А ты ўпэўненая, што справішся?" — вы не ўяўляецеся колькі разоў мне даводзілася чуць гэты выраз, калі атрымлівала творчыя заданні.

МІФЫ ПРА БЕЛАРУСАЎ

— Магчыма, на пачатку кар'еры вас яшчэ папалілі за падабенства ваших работ да фота, скажам, Карыце-Брэсона?

— Не. Прызнацца, я ніколі прафесійна не вучылася фатаграфіі. Ды на пачатку кар'еры нават і не ведала, хто такі Карыце-Брэсон. Калі казаць пра ўплывы, маім "настаўнікам" больш было кіно, чым фатаграфія. Я шмат часу бавіла ў французскай сінематэцы. Дарэчы, мае фатаграфіі з Сібіры ў пэўным ключы падобныя да кадраў з фільмаў Таркоўскага.

— Урэшце, што для вас добрая фатаграфія?

— Дзякуй, што вы спыталі пра добрую фатаграфію, а не прыгожую. Добрую фатаграфію для

мяне вызначаюць некалькі рэчаў: умненне фатографавыбудаваць кадр, убачыць святло. І безумоўная ўмова — адчуваць сябе абсалютна вольным. Калі пачынаеш сумнявацца — усё, фатаграфія не атрымаецца.

Яшчэ ўсё мусіць супасці ў нейкім пэўным моманце. І дзеля гэтага трэба быць уключаным у тое, што адбываецца. Напрыклад, вось гэты кадр — амаль што суд для мяне (паказвае на адну з фатаграфій на выставе — Д.А.). Гэта быў паказ Цьеры Мюглера, відэамага куцюр'е — рэклама яго відэамай пафумы "Анёл". Можна ўбачыць на падлозе эмблему гэтых духоў — блакітную зорку. Малэль выйшла, павярнулася — і святло схапіла край яе ружовай сукенкі. І вось тут усё супала — блакітнае святло ад промена зоркі на падлозе і ружовая сукенка. Дадам, што лічбавая фотакамера не дазволіла б схапіць гэты момант. 3-за таго, што мы ўвесь час правяралем, якія ў нас атрымаліся здымкі, глядзім на маленькі манітор, часта губляем каштоўныя моманты, якія варта было б проста здымаць. Дарэчы, вось тут я здымала на стужку — таму і паспела схапіць гэтае імгненне, што доўжылася літаральна секунду.

Сёння ўжо фатаграфуеце на лічбу?

— Карыстаюся і лічбай таксама. Але заўжды раздрукуюваю так званыя "кантролькі" і абіраю сярод іх лепшыя.

Вядзеце запісы падчас працы над праектамі?

— Абавязкова. Вось акурат зараз я працую над праектам у Мінску. Пакуль не магу сказаць, што

атрымаецца, знаходжуся ў працэсе, аднак адкрываю для сябе шмат цікавага.

— Пра што будзе ваш праект?

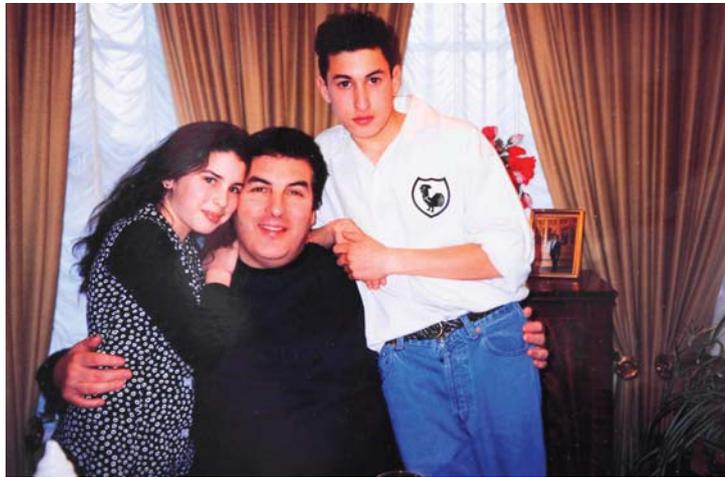
— Мне хацелася б паказаць тое, як жывуць людзі ў вашай краіне. Для большасці французаў Беларусь, Мінск — гэта цалкам невядомая постсавецкая тэрыторыя, пра якую існуе шмат міфаў. Мне карціць іх развясняць. Я ў Мінску ўжо ў трэці раз і даўно марыла патрапіць у дамы беларусаў. І вось я ўбачыла ўжо некалькі кватэр. Так, сярэд іх былі такія, у якіх абстаноўка яшчэ захоўвае сляды савецкага часу. Але была і ў доме, што выглядае абсалютна як карцінка ў сучасным архітэктурным часопісе. Плошча — 100 метраў квадратных, дзіцячы пакой — крама пацак, неверагодная кухня, нібы з рэкламы... Гэта ўсё надзвычай цікава! Я як дзіця адкрываю для сябе свет. Яшчэ мяне ўразіла, што ўлетку вышы жанчыны любяць апранацца ў адзенне з кветкамі. Спэцыяльна ў фатаграфію амаль кожную. Така ў Парыжы не ўбачыш.

— Дзякуй за шчырасць. Франсуаза, напрыканцы мне хочацца задаць вам такое пытанне. Вы аб'ездзілі амаль увесь свет. Усё ж такі ў якім месцы пачуваліся найбольш камфортна, амаль як дома? Падкрэсліце, што не напрошваецца на камплімент.

— Я вас разумела. Хочацца працягнуць вашу думку нават так — дзе я хацела б пайсці з жышчя? (Усміхаецца.) Ведаецца, аднойчы мне ўдалося пабыць на могілках інугаў (этнічная група карэнных народаў Пуначы. — Д.А.). Гэта незвычайнае месца — навокал знаходзяцца рэшткі кітоў. У полі сярэд кітоўых хрыбтоў я пачувалася проста неверагодна і падумала пра тое, што, напэўна, вось тут і хацела б застацца ці нават сысці ў іншы свет. У маіх вушах гучала малійская музыка, плюс да ўсяго, калі мы там былі, пайшоў снег. Але маю ідэю пераважыць вядомы ўжо вам перакладчык Валодзя. "Франсуаза, трэба заканчваць. Давай вяртацца!" — перспектыва застацца на могілках інугаў яго зусім не прываблівала. І нам прыйшлося вярнуцца. Ды, напэўна, варта ўгадаць Малі, дзе я жыла ў доме на беразе рэчкі Нігер. Мне падавалася, што духі той рэчкі размаўляюць са мной. У рэальным плане я чалавек блізка да паганцаў, анімістаў, таму мне з тымі духамі было вельмі камфортна.

К Аўтар выказвае падзяку ў падрыхтоўцы матэрыялу каардынатару культурных мерапрыемстваў Пасольства Францыі ў Рэспубліцы Беларусь Іне Мацыенка.

Лондан — Мінск: "Сямейны партрэт"

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Эмі з бацькам і братам, 1993 год. Фота з асабістага архіва сям'і Уайнхауса.

ЯШЧЭ РАЗ І ПАДРАБЯЗНЕЙ: ШТО ЗА ВЫСТАВА І ЧАМУ Ў НАС?

Чамадан з калекцыяй сямейных здымкаў, любімыя кнігі, сукенкі, плыткі, гітары, кнігі, магніты з лядоўні — падавалася б, звычайныя рэчы, якія можна ўбачыць дома ў любога чалавека. Але яны невыпадкова былі дома менавіта ў спявачкі. Спецыяльна для таго, каб паказаць іх, стваралася адмысловая прастора. Напрыклад, сцены галерэйнай залы пафарбаваны ў любімыя колеры спявачкі — ружовы, блакітны і бэжавы. Па словах арганізатараў, гэта быццам яркавыя вокны ў яе асабістую прастору. Фонам гучаць песні з плейліста Уайнхауса, бо дома яна не стала б слухаць сваю музыку — толькі тое, што натхняе. Усе рэчы захаваныя менавіта ў такім выглядзе, у якім яны засталіся ад артысткі, бо сям'я настойвала, каб да іх не ставіліся як да музейных экспанатаў і ніяк іх не апрацоўвалі.

Кожны з прадметаў суправаджаецца цытатамі з дзіцячых фотаздымкаў Эмі і яе брата Алекса, які фактычна стаў сукуратарам выставы. У адным з яго выказванняў глумачыцца, што праект — гэта не спроба змяніць чысьціце маркаванне пра артыстку, а толькі паказаць тое, што не было бачна са сцэны, але што прымусяла яе рухацца наперад і паўплывала на тое, кім яна стала.

— Экспазіцыя складаецца з некалькіх частак: сям'я, школа, музыка — пазначае важныя моманты станаўлення асобы, — кажа Мая Кан-

нэльсон — заснавальніца Цэнтра беларуска-яўрэйскай спадчыны, які прычыніўся да арганізацыі выставы ў Беларусі. — Эмі Уайнхаус была глыбокай і інтэлігентнай дзяўчынай, што бачна, напрыклад, па яе літаратурным гусце. Але, як распавядаў яе брат, чамусьці саромелася сваёй інтэлігентнасці і томікі Дастаеўскага і Набокава хавала ў шафе. Ужо ў падлеткавым узросце яна слухала Фрэнка Сінатру, Тоні Бэнета, Элу Фіцджэральд. А яе прафесійнай заслугай стала тое, што яна першай у музычнай культуры быццам аднавіла эпоху гэтых выканаўцаў нанова ўжо ў сучасным гучанні, хаця яна казала, што слухае шмат музыкі 1950-х, але сама — маладая жанчына, таму будзе пісаць свае песні пра тое, што ведае. Таму гэта зусім не мемарыяльная выстава асабістых рэчаў, не расповед пра тое, што і так усе ведаюць, а менавіта партрэт, які пралівае святло на раней не вядомыя моманты. А таксама распавесці, як паходжанне паўплывала на станаўленне асобы, і на прыкладзе адной канкрэтнай сям'і згадаць гісторыі іншых — чаму і куды з'язджалі, як станаўліся на новай зямлі, чаму для іх важна памятаць пра свае карані. Упэўнена, шмат хто пазнае на здымках і сваю сям'ю падчас нейкіх сумесных абедаў і сустрэч.

НЯЎЖО ПРОДКІ ЭМІ УАЙНХАУС З БЕЛАРУСІ?

Так, хаця гэта навіна сапраўды стала сюрпрызам для шматлікіх прыхільнікаў артысткі.

Падчас падрыхтоўкі да выставачнага праекта ў Лондане праводзілася даследаванне, да якога прыцягнулі архівістаў, гісторыкаў і сацыёлагаў. І высветлілася наступная гісторыя.

Мінск, 1890 год. Харыс Вінхаус, як ён сябе тады запісаў, пасля чарговай хвалі пагромаў, звязаных з умовамі пражывання яўрэяў на мяжы аселасці, пакінуў Мінск і вырнуўся да Нью-Ёрка, але чамусьці апынуўся ў Лондане. Там і застаўся. Спачатку ён паехаў адзін, каб асвоіцца і падняцца на ногі. Яму было каля 28 гадоў, а ў Беларусі ў яго засталася жонка з двума дзецьмі. Захаваліся архіўныя дакументы, у якіх згадваецца, што ў 1891 годзе ўся сям'я жыла ўжо разам у раёне Іст-энд, а іх прозвішча з Вінхауса было перайначана на англійскі манер — Уайнхаус.

Працаваў Харыс краўцом — гэтая прафесія ўвогуле стала тады папулярнай для эмігрантаў-яўрэяў у Лондане. Прычым, у адрозненне ад мясцовых краўцоў, Харыс шуў адзенне менавіта для бедных людзей, што было вельмі запатрабавана. З цягам часу ў яго, хутчэй за ўсё, з'явіўся невялікі бізнес кітагалу крамы ці майстэрні, бо згадваецца ён ужо не проста як краўца, а як master — майстар і ўладальнік нейкай маёмасці.

Яго сын Бэнджамін нарадзіўся ў Мінску літаральна за два-тры гады да пераезду сям'і ў Лондан. Пасталеўшы, ён таксама займаў сваю справу — адкрываў цырульню, ці, хутчэй, як сказалі б зараз, барбершоп

пад назвай Ben The Barber (Бэн — цырульнік) у тым жа будынку, дзе жылі тады Уайнхаусы. Цырульня прапрацавала 50 гадоў і лічылася духоўным цэнтрам сям'і, дзе ўсе збіраліся разам. Бэн дажыў да 97 гадоў і нават паспеў пазнаёміцца са сваёй праўнучкай Эмі.

— На выставе ёсць фотаздымак з таго барбершопу, дзе Бэн разам з сынамі, — кажа Мая Канцельсон. — У адной з цытат Алекса і Эмі акурат згадваецца, што іх прапрадзед родам з Мінска, але нейкім чынам апынуўся ў Лондане, і зараз уявіць, што яны маглі б быць адкуль-небудзь яшчэ, проста яны немагчыма — яны асацыююць сябе менавіта

родзе таксама былі прафесійныя музыканты, а сама яна да таго, як выйсці замуж за Уайнхауса, сустракалася з вядомым джазменам Роні Скотам. Убачыўшы фотаздымкі бабুলі ў маладосці, Эмі нават у нечым пераняла яе стыль. Памятаеце прыскусу з белай пасмай валасоў? А на руцэ ў спявачкі была татуіроўка ў пінап-стылі з подпісам Cynthia. На выставе ёсць здымак з фотасесіі для вокладкі Rolling Stone, дзе яна яе дэманструе.

Выстава "Эмі Уайнхаус. Сямейны партрэт" будзе суправаджацца дадатковай праграмай мэтапраграмстваў як непасрэдна ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага (дзе,

з гэтым горадам і любяць яго, але пры гэтым ведаюць і зняцкі свае карані. Пра што сведчыць і тое, што гэтыя гісторыі — тое, адкуль і куды трапіў — пералаюцца ў сям'і з пакалення ў пакаленне.

Больш за тое, уся гэтая інфармацыя перадаецца не толькі на словах — захавалася генеалагічнае дрэва, што "расце" ад Харыса Уайнхауса. Яно захоўвалася дома ў бабুলі Эмі Уайнхаус Сінці — жонкі сына таго самага Бэна.

— Яна акурат была тым чалавекам, з якім у Эмі была моцная сувязь і які падштрыхваў яе да шляху артысткі, — распавядае Мая Канцельсон. — Па яе лініі ў

напрыклад, будучы праходзіць лекцыі аб культурнай спадчыне Беларусі), так і на гарадскіх пляцоўках — у прыватнасці 23 чэрвеня на плошчы Свабоды падчас Вялікага брытанскага фестывалю запланаваны канцэрт-трыбу'ют спявачкі. Праект таксама вядзе ў Мінску да 31 жніўня, пасля чаго ён будзе расфарміраваны, а ўсе экспанаты вярнуць уладальнікам.

— Мне падаецца асабліва важным, што сям'я Уайнхауса не проста ўпершыню наведвае гістарычным ралзім, а робіць гэты яшчэ ў якасці ўдзельнікаў культурнага працэсу, які тут адбываецца, — адзначыла Мая Канцельсон.

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.
Экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.". **Выставы:**
■ Выстава "Два светы рускага іканапісу. Помнікі XVII стагоддзя са збору Музея рускай іконы (Масква)" — да 21 чэрвеня.
■ Міжнародны выставачны праект "Сальвадор Далі" — да 30 чэрвеня.
■ Выстава пейзажнай графікі Іагана Людвига Блюйлера (са збору Нацыянальнага музея Ліхтэнштайна) "Падарожжа па Рэйне" — да 8 ліпеня.
■ Выставачны праект "Гульні. Игры. Games" — да 3 ліпеня.
■ Выстава "Пльнь часу" (творы мастакоў Беларусі — юбіляраў 2019 года з цыкла "Нашы калекцыі") — да 30 чэрвеня.

Філіялы музея МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧА. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.".
■ Выстава "Вобразы эпохі ў творах Чэслава і Станіслава Манюшкаў" — да 10 ліпеня.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянныя экспазіцыі.
■ Майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтве паясоў альбо саломаліценні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ПІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 43 22.
Экспазіцыі:
■ Абноўленая экспазіцыя "Старажытная Беларусь".
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
■ Бестэрміновая акцыя "Адзін білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў,

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:
магазіны "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
Проспект Незалежнасці, 44.
Вуліца Валадарскага, 16.
кіёскі "Белсаюздрук"
ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
Проспект Пераможаў, 5.
Вуліца Рабкораўская, 17.
Проспект Незалежнасці, 68, В.
Вуліца Лабанка, 2.

набышы ўсяго адзін білет у любым з іх.
■ Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D.
■ Акцыя "Воляе піяніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
Выставы:
■ Выстава "Беларусь: адраджэне духоўнасці".
■ Выстава "Ад рымскага дэнарыя да беларускага рубля".
■ Выстава "Сюррэалістычныя далі Георгія Скрыпнічэнка" — да 24 чэрвеня.
■ Выстава "Наш край любімы — Беларусь" — да 5 ліпеня.

Філіялы музея ДОМ-МУЗЕЙ ІЗ'ЕЗДУ РСРДП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.
■ Абноўленая экспазіцыя "Гісторыя сацыяльна-дэмакратычнага руху канца XIX — пачатку XX стст.".
■ Навукова-папулярная выстава "Тамнічы свет пад мікраскопам" — да 7 ліпеня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 11.
■ Пастаянныя экспазіцыі "Сучасная гісторыя Рэспублікі Беларусь: 1991 — 2017 гг.".
■ Фотавыстава Армена Сардаравы "Архітэктура: Імя і Вобраз".

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 06 33.
Экспазіцыі:
■ "Сезонныя змены".
■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі звычайнага лесу".
■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
■ Атракцыён "Стужачны лабірынт".
■ Атракцыён "Лазерны квэст".

г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а. Тэл.: 237 46 94.
■ Выстава "Жывыя павучыя птушкі" (прыватная калекцыя, г. Маладзечна) — да 4 жніўня.
■ Выстава жывых экзатычных жывёл "Жыццё з халоднай крывёю" — да 1 верасня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ
г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Вытокі тэатральнай

і музычнай культуры на беларускія землі";
■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў Х — XIX стст."; "Беларуская музычная культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX ст.". **■ Выстава "Пётр Шумаў. Вартанне дадому"** — да 30 чэрвеня.

ГАСЦЁЎНЯ УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА
г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.
■ Пастаянныя экспазіцыі.
■ Выстава "Robo Art" — да 28 чэрвеня.
Майстар-класы:
■ Музейныя заняткі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+.
■ Інтэрактыўны музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО
г. Мінск, вул. Сявядлова, 4. Тэл.: 327 10 75.
■ Пастаянныя экспазіцыі "Гісторыя беларускага кінематографа".
■ Выстава "Галоўная драпіна" (работы мінскага канцэптуальнага фатографа Ігара Саўчанкі) — да 7 ліпеня.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.
Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сяр. — ад 12-й да 20-й.
■ Пастаянныя экспазіцыі.
■ Часовая экспазіцыя "Подзеі і імя вызвалення", прысвечаная 75-й гадавіне вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў — да 9 верасня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.
Палацавы ансамбль
■ Пастаянныя экспазіцыі.
■ Выставачны праект "Раз'бяжныя карункі" (работы майстра па дрэву А.У. Свейды) — да 3 ліпеня.
■ Гістарычны квэст "Тамнічы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.
■ Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейска, 1.

■ Пастаянныя экспазіцыі.
Ратуша
Вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянныя экспазіцыі.
■ Квэст "Выходкі старога закахальніка". Па папярэдніх заяўках.
Слуцкая брама
■ Часовая экспазіцыя "Святло" (падсвечнікі, кандэлябры, шандаль) — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянныя экспазіцыі.
■ Тэатрылізавааная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пана Каханку".
■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
■ Тематычная экскурсія з элементамі квэста для дзяцей "Інтрыгі Купідона".
■ Музейныя камунікацыйныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
■ Квэст "Белы слон".
■ Дзяцінная тэатрылізавааная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселля.
■ Музейная фоталяўка.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА
г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.
Экспазіцыі:
■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".

■ Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа.
■ Часовая экспазіцыя "Стаўбушчына спартыўная".
■ Тематычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
■ Тэатрылізавааныя прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
■ Музейныя майстар-класы і заняткі.
■ Мультымедычны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульня "Тамнічы дома Песняра".
■ Атракцыён "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей).
■ Вішэаванне ад музея, фотасесія "У дзень вяселля — у музей!"

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ
г. Мінск, вул. Янкi Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.
■ Юбілейныя выставачныя праект "Музей-75" — да 22 чэрвеня.
■ Пастаянныя экспазіцыі "Шлях" з праглядам ролика ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей "Хлопчык і лётчык", галаграфічным тэатрам.
■ Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.
Філіялы Музея гісторыі горада Мінска
ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.
■ Адноўленая экспазіцыя "Адкрыццё жывапісу"

(візуальная рэтрспектыва творчасці народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва).
■ Выставачны праект з цыкла "Асабістыя гісторыі" "Мінская прапіска. Частка 1. Happy New Minsk".

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАЛА САВІЦКАГА
г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыі:
■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана Ганаровому грамадзяніну г. Мінска Міхалу Савіцкаму.
■ "Мінск губернскай. Шляхецкі побыт".
■ Выстава "Еўрапейскія баявыя ўмельствы. Ад ауці Улкана да ўмельстваў Марса" — да 15 верасня.
■ Выстава жаночых аксесуараў з калекцыі Ігара Сурманчуўскага "Дамскія штучкі" — да 15 верасня.
■ Выстава "Эмі Уайнхаўс: Сямейны партрэт" — да 31 жніўня.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША
г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.
Выставачныя праекты:
■ "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".
■ "Мінск сярод сяброў. Гарыды-лабраціны сталіцы Беларусі".
■ "Археалагічныя артэфакты ў XII — XIX стст."

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"
г. Мінск, вул. Кірлы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.
■ "Сні - вазок; каляска - брычка; карэта - вулраж"

камедыя) М.Матукоўскага. Прэм'ера.
■ 19 — "Залатое сэрцайка" (інтэрактыўная казка) С.Навуменка. Пачатак аб 11-й.
■ 19 — "Сіндром Медэі" (трагедыя) Ю.Чарняўскай.
■ 19 — "Помста" А.Фрэдра (гастролі Драматычнага тэатра імя Аляксандра Венгеркі з Беластоку).

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ 15 — "Бука" (казка) М.Супоніна.
■ 22 — "Піліпка і Ведзьма" (казка для дзяцей ад 5 гадоў) С.Кавалёва. Пачатак спектакляў аб 11-й.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМІШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"
звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

(пастаянныя экспазіцыі па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
■ Віртуальная гульня "Карэты майстар".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8-2.
■ Пастаянныя экспазіцыі.
■ Выставачны праект "Беларускі брыльянт у кароне паладзімных абразоў праваслаўя" — да 27 кастрычніка.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.
Экспазіцыі:
■ "Колас чыста" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

АРТ-ГАСЦЁЎНЯ "ВЫСОКАЕ МСТА"
г. Мінск, вул. Герцэна, 2а. Тэл.: 321 24 30.
■ Выстава жывапісу і графікі Юліі Ягоўдзік, Зосі Шаціла і Міхаса Шацілы "Шчаслівы дзень" — да 16 чэрвеня.

НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ
г. Навагрудак, вул. Гродзенская, 2. Тэл.: (8-01597) 2 14 70.
■ Пастаянныя экспазіцыі: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны".
г. Навагрудак, вул. Мінская, 64-66.
■ Экспазіцыя: "Музей яўрэйскага супрацілення на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА Ў НАВАГРУДКУ
г. Навагрудак, вул. Леніна, 1. Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).
■ Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".
■ Пастаянныя выставы: "Свято кухні Міцкевічаў", "Малюнк сельскага жыцця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭІ
"УНІВЕРСИТЭТ КУЛЬТУРЫ"
г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12.
■ Выстава твораў Ірыны Церашковай і Жанны Лышыншай "Малыя нашы сны" — да 30 чэрвеня.
■ Выстава "Спорт у польскім плакаце" — да 30 чэрвеня.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА
г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл./факс: 290 60 10.
■ Экспазіцыя Art-Minsk 2019 — да 30 чэрвеня.
■ Выстава твораў Антона Шапо "1+6" — да 18 чэрвеня.

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.
Вечары Вялікага тэатра ў замку Радзівілаў
■ 15 — Канцэрт "Станіслаў Манюшка. Песні". Тэатральная зала замка Радзівілаў. Пачатак а 14-й.
■ 15 — "Тоска" (опера ў 3-х дзеях) Дж.Пучыні. Унутраны двор замка Радзівілаў. Пачатак а 20-й.
■ 16 — Канцэрт "3 песняў па жыцці" (з цыкла "Вечары з "Сэрэндай"). Тэатральная зала замка Радзівілаў.

Пачатак а 14-й.
■ 16 — Гала-канцэрт зорак Вялікага тэатра Беларусі. Дырыжоры — Іван Касцяных, Алег Лясун. Унутраны двор замка Радзівілаў. Пачатак а 18-й.
■ 17 — "Дон Кіхот" (балет ў 3-х дзеях) Л.Мінкуса. Дырыжор — Алег Лясун.
■ 17 — Канцэрт "Маладыя галасы". Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.
■ 18 — "Макбэт" (опера ў 3-х дзеях) Дж.Вердзі. Дырыжор — Віктар Пласкіна.
■ 19 — "Лебядзінае возера" (балет ў 3-х дзеях) П.Чайкоўскага. Дырыжор — Мікалай Калядка.
■ 19 — Вечар рускага рамансу (солёны канцэрт Наталлі Акінай). Камерная зала імя Л.П.Александровскай.

Пачатак у 19.30.
■ 20 — "Яўген Анегін" (опера ў 3-х дзеях) П.Чайкоўскага. Дырыжор — Аляксандр Анісімаў.
Балетнае лета ў Вялікім
■ 21 — Вечар балету "Dance. Dance. Dance" (з удзелам зорак Марыінскага тэатра). Пачатак у 19.30.
ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"
г. Мінск, вул. Кралюткіна, 44. Тэл./факс: 154 04 44.
■ 17 — "Білет на брэсцкі цыгнік" (тропіліч у адной дзеі) В. Каралёва. Прэм'ера.
■ 18 — "Мудрамер" (сатырычная

камедыя) М.Матукоўскага. Прэм'ера.
■ 19 — "Залатое сэрцайка" (інтэрактыўная казка) С.Навуменка. Пачатак аб 11-й.
■ 19 — "Сіндром Медэі" (трагедыя) Ю.Чарняўскай.
■ 19 — "Помста" А.Фрэдра (гастролі Драматычнага тэатра імя Аляксандра Венгеркі з Беластоку).